

INVENTERINGAR AV RASTANDE OCH ÖVERVINTRANDE SJÖFÅGLAR, GÄSS OCH SVANAR I SVERIGE

*International counts of staging and wintering waterbirds, geese and swans in
Sweden*

Årsrapport för 2014/2015
Annual report for 2014/2015

Leif Nilsson & Fredrik Haas

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Summary	3
Inledning	5
Material och metodik	6
Väderleksförhållanden	13
De årliga sjöfågelinventeringarna	14
Den landsomfattande kustinventeringen 2015	32
Den internationella sångsvaninventeringen 2015	41
Gåsinventeringarna	43
Hur går det för Sveriges sjöfåglar och gäss?	57
Tack	60

Biologiska institutionen, Lunds Universitet

Lund 2015

Kontakt adress:

Leif Nilsson, Ekologihuset, 223 62 Lund

Leif.nilsson@biol.lu.se

046-2223709. 070-5255709

SUMMARY

Nilsson, L. & Haas, F. 2015. Counts of staging and wintering waterfowl, geese and swans in Sweden. Annual report 2014/15. Department of Biology, Lund University. 60 pp.

*This report presents the results of the **International Waterfowl Census (IWC)** in Sweden in January 2015, including the supplementary national September count in 2015, and the **International Goose Counts** in Sweden 2014/15. The main aim of the January and September counts are to produce annual population indices for the more common species. The midwinter counts have been organized every year since the start of the IWC in 1967, with a pilot study in January 1966, whereas September counts started in 1973. In January 2015 the midwinter counts were extended with a country-wide survey of inshore coastal waters. The international goose counts have been made in Sweden since 1977/78 (a special September count mainly for Greylags being introduced in 1984). Moreover an international Whooper Swan survey was organized in the same month, being a follow-up to special swan surveys organized every 5th years since 1995.*

*Annual indices have been calculated using the TRIM-method, the indices being presented in a series of graphs for September and January in the species sections. Statistical tests of trends are also presented in **Table 3** (page 16) for January. The table gives trend data separately for the west and east coasts. The long-term trends for the January counts mostly show significantly increasing trends, whereas 10-year trends for January and several trends for September partly show a different picture. The long-term increase in winter indices is most certainly related to the tendency towards milder winters in recent years.*

*In January 2015 a country-wide survey of the inshore coastal areas (including west and east coast archipelagos) were organized as a combination of aerial (both total coverage of regions and line transects in east coast archipelagos (**Fig. 5**, page 10) and ground counts. This kind of coverage has been obtained at two earlier occasions (1971 and 2004). In 2015 the total number of waterbirds for the inshore areas was estimated to be 616000 compared to 570000 in 2004 and 174000 in 1971 (**Table 4**, page 35). Distribution maps are shown for the more important species (**Fig. 8**, pages 38-40), whereas regional totals are given in **Table 5** (page 36, 37).*

*Annual totals for the more important goose species are presented in graphs with examples of distribution maps for the last season. Totals numbers counted during the last season are found in **Table 6** (page 43). In the species accounts some distribution maps are also found. Most species showed an increasing long-term trend, the exception being the Bean Goose, which peaked in the 1980s. Some species showed an increase for the most part of the survey period but levelled off during the last few years, e.g. the September counts of Greylag Geese, which peaked at 225000 in 2010 to be markedly lower in the most recent counts.*

The Whooper Swan count in January 2015 produced the highest total since the start with close to 12000 wintering swans compared to about 9000 in 2005 (2010 was a cold winter with much fewer swans wintering in Sweden).

HOME PAGE: www.biol.lu.se/zoekologi/waterfowl/index.htm

INLEDNING

Denna rapport sammanfattar resultaten från de internationella gås- och sjöfågelinventeringarna i Sverige under hösten 2014 och januari 2015 med tillbakablickar över beståndsutvecklingen sedan inventeringarna startade.

De **internationella midvinterinventeringarna av sjöfågel (IWC)** i Sverige har pågått sedan januari 1967 dvs. sedan starten av det internationella programmet. Dessa organiseras och samordnas av Wetlands International med säte i Nederländerna och täcker hela Europa med angränsande områden. En nationell samordnare i varje land leder inventeringarna och rapporterar till projektledningen samtidigt som denne svarar för de nationella bearbetningarna. De svenska inventeringarna ingår också som ett led i den av Naturvårdsverket organiserade Nationella Miljöövervakningen. En nationell pilotstudie genomfördes i januari 1966 och ingår i den här presenterade analysen, som sålunda för viktiga arter belyser beståndsutvecklingen under de senaste 50 åren. Förutom midvinterinventeringen ingår sedan 1973 också en kompletterande **nationell septemberinventering** för att främst täcka in de arter som under vintern lämnar landet.

De årliga midvinterinventeringarna, som utförs från land, avser att ge underlag för att följa beståndsutvecklingen för de flesta vanliga sjöfågelarter. Ett antal sjöfågelarter övervintrar uteslutande eller i hög grad till havs eller i ytterskärgårdarna. För att inventera dessa krävs speciella insatser med flyg och/eller båt. Men även betydande antal av arter som uppehåller sig i inner- och mellanskärgård undgår upptäckt vid de landbaserade inventeringarna. De internationella midvinterinventeringarna kompletteras därför med jämna mellanrum med flygbaserade sjöfågelinventeringar. En sådan inventering av de inre havsområdena genomfördes under vintern 2015 och rapporteras här. De yttre farvattnen ingick inte, men en ny offshore-inventering planeras för 2016.

Parallellt med sjöfågelinventeringarna organiserar Wetlands International **internationella gåsinventeringar**, vilka pågått i Sverige sedan 1977/78. Det internationella programmet innefattar också räkningar av övervintrande **vadare** (organiserade av den fristående Wader Study Group, numera en integrerad del av Wetlands International), men dessa är inte aktuella i Sverige eftersom vi normalt har mycket få övervintrande vadare i landet. I januari 2015 genomfördes också en **internationell sångsvaninventering** avsedd att ge en helhetsbild av beståndet av övervintrande sångsvanar i Europa, något som genomförts vart 5:e år sedan 1995.

Även om de internationella sjöfågelinventeringarna liksom gåsinventeringarna och vadarräkningarna startade som europeiska projekt och fortfarande har sin största täckning i denna del av världen, så säger namnet Wetlands International att man syftar till att nå en global täckning. Man har därför upprättat regionala kontor i olika världsdelar.

De internationella resultaten från projektet samt andra delar av Wetlands Internationals arbete för skyddet av våtmarkerna och deras fauna återfinns på hemsidan: www.wetlands.org, där man också finner länkar till olika delprojekt samt sammanställningar av resultaten på en internationell nivå. På basis av inventeringarna och annan information publicerar Wetlands International regelbundet Waterfowl Population Estimates, som uppdateras med tre års intervall och som ger en sammanfattning av kunskapen om beståndsstorlek, trender och hotbild för världens vattenfåglar baserat på de senaste undersökningarna. Numera finns dessa enbart elektroniskt på hemsidan.

Årets rapport redovisar resultaten från både sjöfågel och gåsinventeringarna i Sverige 2014/15 men redovisar också trender i bestånden sedan starten av inventeringarna. Resultaten från inventeringarna återfinns också på INTERNET under adressen:

www.biol.lu.se/zoekologi/waterfowl/index.htm.

På hemsidan kan man dels hitta allmän information om projektet, men man kan också ladda hem äldre rapporter, samt snabbt få aktuell information från de pågående och kommande inventeringarna. Här finns också mer detaljerade länkar till Wetlands Internationals redovisning av inventeringsresultaten.

MATERIAL OCH METODIK

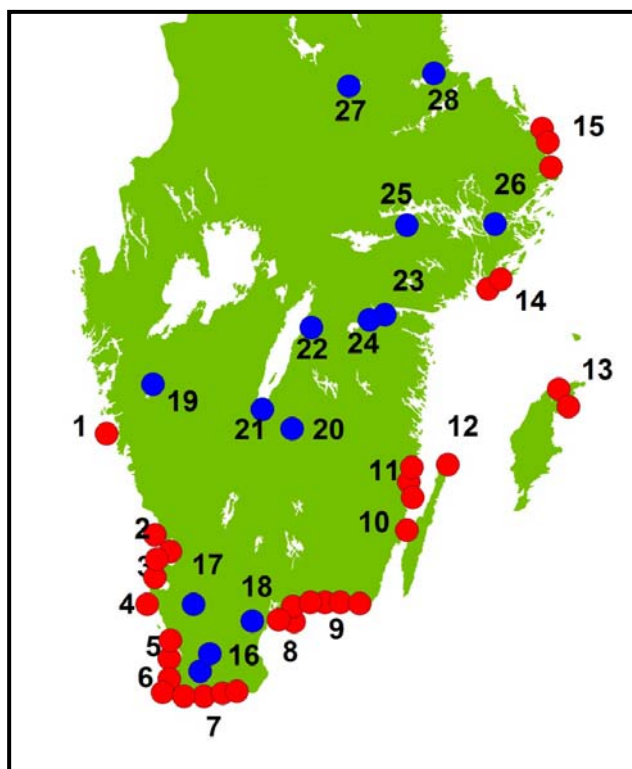
De årliga sjöfågelinventeringarna

Inventeringarnas omfattning

Sedan 1987 har sjöfågelinventeringarna i Sverige varit mer standardiserade än tidigare och midvinterinventeringen koncentrerad till ett antal större områden (tidigare kallade referensområden, från och med denna rapport "fasta områden", **Fig. 1**) jämnt fördelade över södra Sverige för att ge ett säkert underlag för de årliga populationsindexen. Dessa områden, i vilka det ingår ett antal dellokaler, inventeras årligen. Därutöver inventeras också årligen ett varierande antal mindre lokaler, vilka också ingår i indexberäkningarna. Geografiskt läge för samtliga 698 lokaler (644 lokaler inventerades 2014) som inventerades under januari 2015 visas i **Fig. 2**.

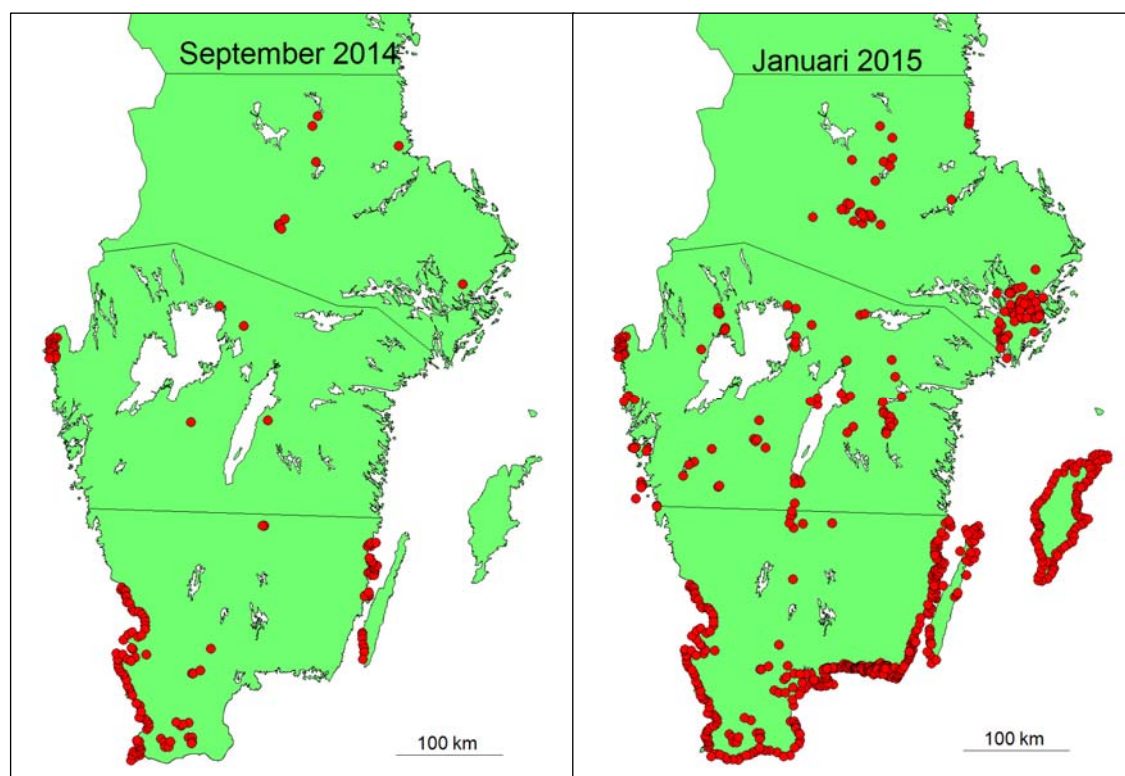
Vid septemberinventeringen 2014 inventerades 147 lokaler mot 145 året innan. Täckningen efter kusterna var ungefär densamma som de närmast föregående åren, dvs. med större sammanhängande kustområden inventerade i södra Halland, Skånes västkust samt i norra Kalmarsund samt stickprovsmässig täckning i övriga delar av södra Sverige (**Fig. 2**). Däremot inventerades få lokaler i inlandet. Här finns goda möjligheter för intresserade ornitologer att göra en insats kommande säsonger.

Fig. 1. Geografiskt läge för de fasta områden (tidigare benämnda referensområden) som under januari inventerats på årlig basis sedan 1987. 1-15 kustområden, 16 – 28 inlandslokaler.

Geographical position for areas (previously termed “reference areas”) monitored in January on a yearly basis 1987. 1-15 coastal areas, 16 – 28 inland areas.

Fig. 2. Inventeringslokalernas geografiska läge i september 2014 och januari 2015.
The geographical position of the sites covered in September 2014 and January 2015.

Inventeringsmetodik

Sjöfågelinventeringarna baseras i huvudsak på landbaserade räkningar av rastande/övervintrande fåglar inom på förhand definierade områden. Eftersom inventeringarna framförallt är avsedda att belysa förändringar i bestånden mellan olika år och speciellt att kartlägga långtidsförändringar är det viktigt att lokalerna inventeras med samma gränser år från år. För detta ändamål delades också landets kuster och många sjöar in i räkningsenheter med fixa gränser redan efter de första årens räkningar.

I huvudsak räknas samma lokaler varje år, varvid de olika räkningsområdena täcks från lämpliga observationspunkter och avspanas med kikare och tubkikare. För midvinterinventeringen fastställdes under 1980-talet ett antal fasta områden (tidigare kallade referensområden) spridda över södra Sverige (**Fig. 1**), vilka inventeras varje år med samma täckningsgrad. Men det är också viktigt att få med nya lokaler för att täcka in eventuella förändringar i utbredningen.

Indexberäkning

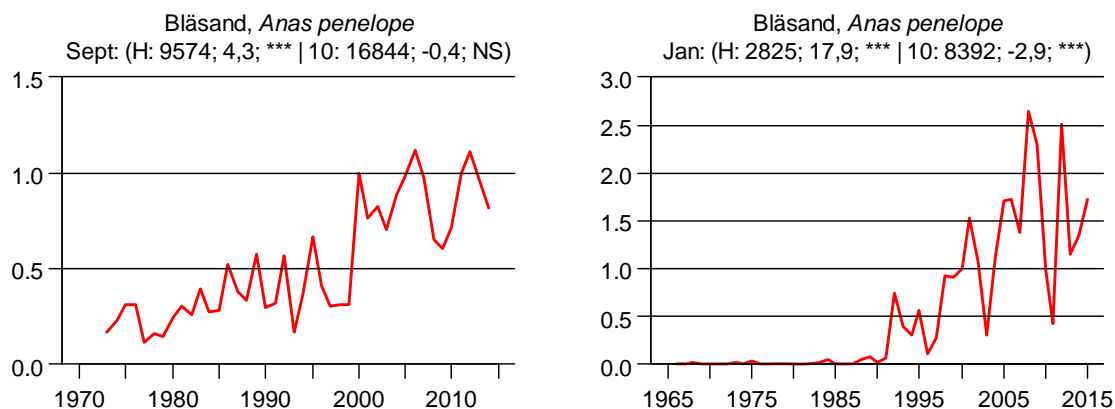
Sjöfågelräkningarna ligger till grund för beräkning av årliga populationsindex. Liksom i tidigare rapporter redovisas trenddiagram som visar populationsutvecklingen för flertalet sjöfågelarter som förekommer i svenska vatten under höst och vinter fram till och med de senaste inventeringarna. För många arter sträcker sig tidsserien tillbaks till inventeringarnas start. För andra arter har detta inte varit möjligt eftersom de inte inventerades under de tidiga åren eller var ovanligt förekommande. Fram till och med 2012/13 utnyttjades sk. Kedjeindex för att beräkna populationstrender, men från och med 2013/2014-års rapport används TRIM-metoden, vilken nära nog blivit en standard för att beräkna fågeltrender från standardiserade räkningar. Tidsserierna som beräknades med kedjeindex kan skilja sig något åt från de som skapats med programvaran TRIM (TRends & Indices for Monitoring data, programmet kan laddas hem från www.ebcc.info), men de stora dragen är samstämmiga de två metoderna emellan. En uppenbar fördel med den senare metoden är att betydligt fler arter låter sig analyseras, vilket bland annat beror på att TRIM kan hantera att lokaler inte inventeras varje år. Detta gör att data från betydligt fler lokaler kan inkluderas i analyserna och därmed blir underlaget för trendberäkningarna större än vad som var fallet då kedjeindex användes.

Med hjälp av TRIM beräknas för varje art årliga index, dessutom beräknas den årliga genomsnittliga förändringstakten. Den senare beräkningen antar att förändringen är linjär, vilket är ett antagande som inte stämmer för alla arter.

Detaljer om metoden finns att läsa på www.ebcc.info. I all korthet kan nämnas att TRIM-analyserna baseras på en loglinjär Poisson regression som är särskilt utvecklad för att beräkna tidsserier från antalsdata. TRIM har den fördelen att klara av att hantera omständigheter som är vanligt förekommande i fågelövervakningssammanhang, exempelvis att alla inventeringsområden inte inventeras varje år (missing data).

För samtliga arter där TRIM-index låtit sig beräknas presenteras figurer i standardiserad form. Samtliga indexkurvor som presenteras är justerade så att år 2000 har indexvärdet 1. I **Fig. 3** ges en förklaring till hur trendfiguren ska tolkas.

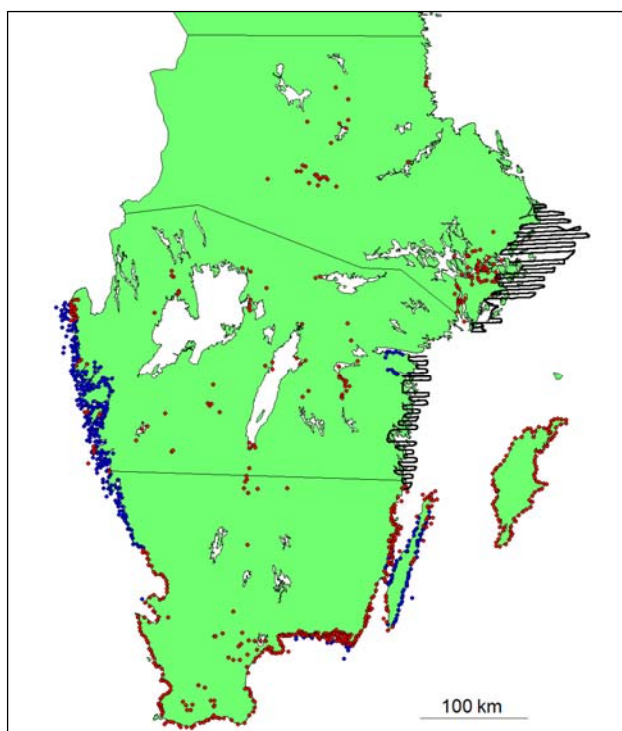

Fig. 3. Exempel på arttrendsfigur. Diagrammen visar bläsandens indexkurvor för september (Sept) respektive januari (jan). Vidare presenteras sammanfattande statistik för hela (H) den tidsperiod som trendlinjen täcker, samt för de senaste tio (10) åren. För respektive tidsperiod visas från vänster till höger: medelantalet observerade individer per år; genomsnittlig årlig förändring av antalet bläsänder i procent; statistiskt stöd för trenden (NS: ej signifikant; *: $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$).

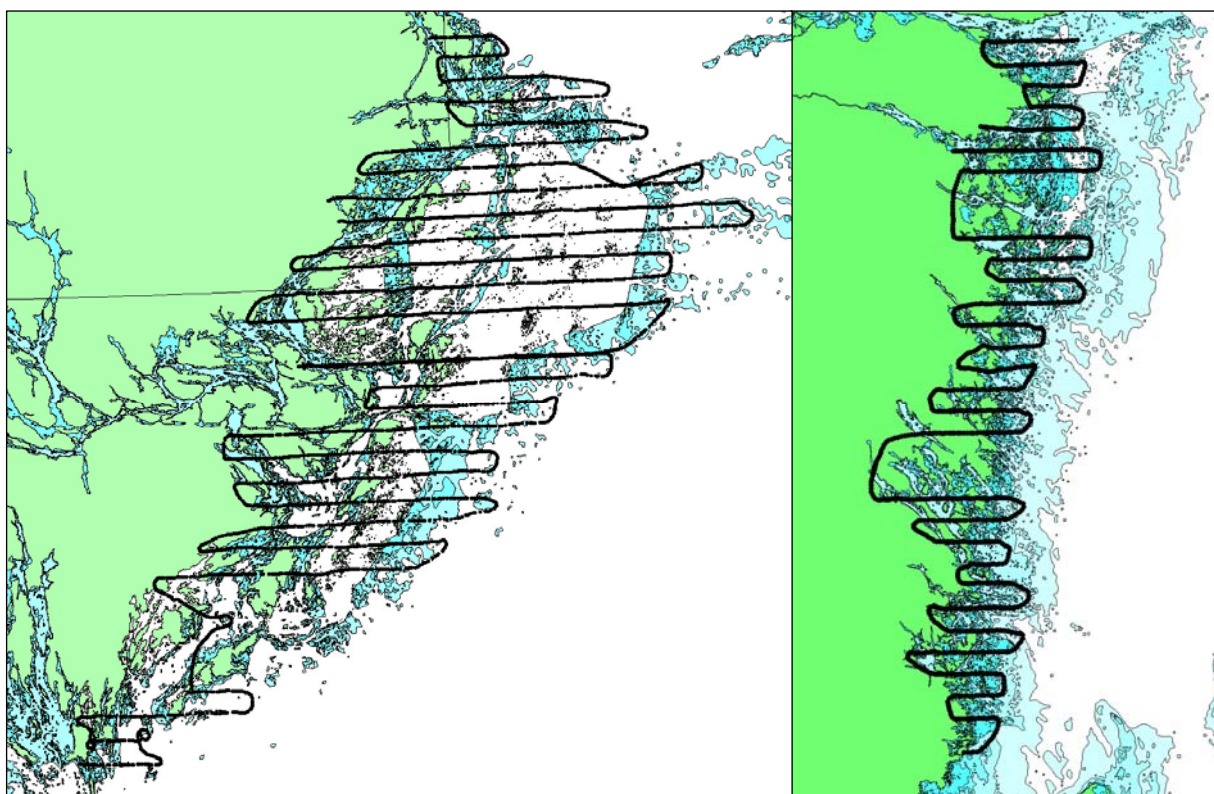
Example of trend figure. The graphs show yearly indices for European Wigeon for September (Sept) and January (Jan), respectively. Summary statistics are shown for the entire time period (H) covered by the trend line and for the last ten (10) years. For each of the periods the following is shown (from left to right): mean annual number of observed individuals; mean annual rate of change in per cent; statistical support for the trend (NS: not significant

I *: $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$).

Fig. 4. Inventerade lokaler vid den landsomfattande kustinventeringen i januari 2015. Rött = landbaserade inventeringar, blått = flyginventeringar av hela områden och linjer = linjetaxeringar i skärgårdsområden (för detaljer se **Fig. 5**).

*Sites covered at the country-wide survey in January 2015. Red = ground counts, blue = area-based aerial surveys, lines = aerial line transects (for details see **Fig. 5**).*

Fig. 5. "Flight tracks" från linjetaxeringar med flyg i skärgårdarna i norra Kalmar län, Östergötland och Stockholms län i februari 2015.

Flight tracks from line transects from the air in the archipelagos of Kalmar län, Östergötland and Stockholm's län in February 2015.

I planerna för midvinterinventeringarna ingår också att heltäckande inventeringar av främst kusterna skall genomföras med ett antal års mellanrum. I januari 2015 organiserades därför en landsomfattande kustinventering av de inre farvatten från den norra delen av Stockholms skärgård till den svensk/norska gränsen. Inventeringen gjordes som en kombination av flyginventeringar och utökade landbaserade inventeringar. De yttre havsområdena omfattades inte av denna inventering med undantag för en regional inventering i Stockholms yttre skärgård. En offshore-inventering planeras för en kommande vinter.

Senast en landsomfattande inventering genomfördes på detta sätt var i januari 2004, varvid samtliga inre farvatten och skärgårdar till och med Vaddö-kusten i Uppland kunde täckas i sin helhet bl.a. genom omfattande land och flyginventeringar. Före 2004 genomfördes en så pass fullständig inventering i början av 1970-talet

Vid inventeringarna i januari 2015 täcktes kusten mellan Falkenberg och fastlandssidan av Kalmarsund liksom Gotland i huvudsak av heltäckande landinventeringar. Kompletterande flyginventeringar genomfördes i de yttre delarna av Blekinge skärgård samt i Kalmarsund. Ölandskusten samt västkusten mellan Falkenberg och norska gränsen täcktes helt med flyginventeringar med undantag för de lokaler som ingår i det årliga nätverket av midvinterinventeringar. På ostkusten täcktes skärgårdarna i Kalmar län, Östergötland och Stockholms län med flyg.

Tabell 1. Översikt över flyginventeringar vintern 2015.
Aerial surveys during the winter 2015

Datum	Inventeringsområde	Start	Landning	Inv-Tid	Flyg-Tid
2015-01-17	Blekinge, Öland, Kalmarsund	11:00	16:50	3,65	5,30
2015-01-22	Norra Halland	10:20	13:30	2,25	4
2015-01-27	Södra Bohuslän	09:10	17:30	3,70	7,40
2015-02-03	Mellersta Bohuslän	09:10	17:30	4,42	7,35
2015-02-11	Stockholms södra skärgård	09:20	16:35	3,50	6,10
2015-02-12	Stockholms mellersta & norra skärgård	09:10	12:30	4,12	7,12
2015-02-25	Kalmar + Österg Skärgård	10:50	15:05	3,55	6,75
2015-02-26	Norra Bohuslän	09:00	13:40	2,67	6,15
	Summa flygtid			28,16	50,17

Fig. 6. Vid flyginventeringarna till havs utnyttjades en CESSNA 337 Skymaster, en högvingad tvåmotorig maskin med god sikt.

During aerial surveys at sea we used a CESSNA 337 Skymaster, a high-winged twin-engined aircraft with good visibility.

På västkusten, d.v.s. från Falkenberg och norrut, flyginventerades all skärgård, så var inte fallet för ostkustskärgårdarna. Vid tidigare flyginventeringar (senast 2004) av ostkusten var betydande områden i innerskärgårdarna isbelagda, varför det var möjligt att täcka alla områden med de tillgängliga resurserna. Vid 2015 års inventering saknades i princip is i skärgårdarna vilket medförde att ett betydligt större område skulle flyginventeras jämfört med tidigare år. Detta omöjliggjorde en heltäckande inventering, istället genomfördes linjetaxeringar av skärgårdarna från Kråkelund i Kalmar län till Norrtäljeviken i Stockholms norra skärgård med undantag för Södermanland som tyvärr inte kunde täckas.

Omfattningen av flyginventeringarna 2015 framgår av **Tabell 1**. Den rutt som kunde följas vid inventeringarna av skärgårdarna på östkusten illustreras av GPS-positionerna från flygningarna efter linjerna (**Fig. 5**). Som tidigare nämnts var syftet med flyginventeringarna främst att täcka de områden i inner- och mellanskärgård som de landbaserade räkningarna inte får med. I Stockholms skärgård täcktes dessutom stora delar av ytterskärgården, som följd av regionalt önskemål och finansiering. Inventeringarna i Kalmar läns och Östergötlands skärgårdar omfattade inte utsjöområdena. Vissa luckor förekom i täckningen som framgår av **Fig. 5**, bl.a. beroende på militärövningar i Stockholms södra skärgård.

Metodiken vid linjetaxeringar av sjöfågel utarbetades för offshore-inventeringarna 2007 – 2011, men har anpassats för att också användas i skärgårdsområdena. Inventeringslinjerna lades ut så att de täcker alla områden från fastlandet ut till ett djup av ca 30 m, dvs. där man inte längre

förväntar sig de aktuella arterna. I skärgårdarna har linjerna lagts ut med ett mellanrum av 4 km (**Fig. 5**). Samma inventeringslinjer används både vid totalinventeringar och offshore inventeringar respektive inventeringar av de inre farvattnen, men vid de senare slutar linjerna vid de yttre skären. Navigeringen sker mellan förutbestämda koordinater med användande av planets GPS.

Vid flyginventeringarna använder vi CESSNA 337 Skymaster, en tvåmotorig högvingad maskin (**Fig. 6**). Säkerhetsskäl till havs kräver tvåmotorigt flyg och denna maskin har god sikt. Normalt flyger vi på ca 70 m höjd med en hastighet av ca 150 – 180 km/h. Vid observationerna medverkar minst två observatörer, en bredvid piloten och en bakom, vilka täcker var sin sida av planet. Ibland medföljer en tredje observatör. Alla iakttagelser talas in på band med tidsangivelse. Flyg-tracken loggas på en separat GPS. Observationerna läggs sedan in i en databas med exakta positioner för varje observation.

Vid inventeringarna räknar vi samtliga observerade fåglar. Inventeringarna koncentreras till ett band (A) på 200 m på vardera sidan av flygplanet. Observatörerna har en död zon på vardera sidan av planet, som beräknas till ca 40 m på vardera sidan. Detta innebär i praktiken att den inventerade zonen blir 320 m bred. Utanför det inre bältet registreras observerade fåglar i ytterligare två band, B) 200 – 500 m samt C) 500 – 1000 m.

Inventeringarna har endast genomförts under goda väderförhållanden, d.v.s. under dagar med tillräckligt hög molnbas och relativt lite vind. Vid alltför frisk vind kan sjögång göra att fåglarna blir svåra att hitta,

Gåsinventeringar

Gåsinventeringarna syftar till att få en så fullständig täckning som möjligt av samtliga rastlokaler vid respektive inventeringstillfälle. När det gäller gåsinventeringarna är det inte lika lätt att definiera räkningslokalerna som vid sjöfågelinventeringarna eftersom gässen sprider ut sig för att söka föda på kringliggande fält. Lokalerna definieras därför efter den sjö/havslokal etc. där gässen övernattar respektive vilar under dagen. Själva räkningarna genomförs antingen så att gässen räknas på morgon- eller kvällsflygningen till/från födosöksområdena eller genom att fälten genomsöks runt en rastlokal. När det gäller sädgåsen har valet av inventeringsmetod stor betydelse för möjligheterna att skilja ut tundragäss från taigagäss. Detta är inte möjligt i flockarna av flygande gäss.

För gäss genomsöks också ARTPORTALEN för att täcka in eventuellt nya lokaler som rapporterats dit direkt. Ett problem med denna fria rapportering är emellertid att det inte alltid är helt lätt att jämföra dessa rapporter med de som kommer in från de regelrätta inventeringarna eftersom lokalerna kan avgränsas på många olika sätt och dessutom vet man inte alltid om en rapport från en lokal på ARTPORTALEN täcker samma område som de standardiserade lokalerna eller om observatören endast besökt en mindre del av området.

Internationell sångsvaninventering

Under de år midvinterinventeringarna pågått har en fortskridande förändring noterats i sångsvanarnas uppträdande och vanor. Från att tidigare i huvudsak varit vattenbundna och därmed möjliga att täcka adekvat vid de traditionella midvinterinventeringarna blev det efter en tid klart att dessa inte ger en rättvisande bild av svanförekomsten. Därför organiserades i januari 1995 en första europeisk totalinventering av de övervintrande sångsvanarna, vilken sedan upprepats vart 5:e år, senast i samband med midvinterinventeringen den 17 – 18 januari 2015.

Inventeringen syftar till att ge en så fullständig täckning som möjligt. Upprop om inventeringen har därför gått ut till alla tidigare inventerare samt till alla fågelföreningar (både nationellt, regionalt och lokalt) med information på respektive hemsidor. Därutöver bedrevs en bred kampanj riktad mot allmänheten via press, radio och TV för att sprida information och få in ytterligare observationer. Observatörerna ombads rapportera alla observerade sångsvanar med uppgift om antal (gamla och unga separat), lokalens läge, habitat och annan information av intresse.

VÄDERLEKSFÖRHÅLLANDEN

Hösten 2014.

Början av **september** 2014 kännetecknades av mycket varmt och soligt väder. Omkring den 7:e noterades en kallfrontpassage, men sedan var vädret åter mer högtrycksbetonat och varmt fram till och med inventeringshelgen. Därefter inleddes en period med lågtryckspassager och mer ostadigt väder, men månaden slutade med soligt väder.

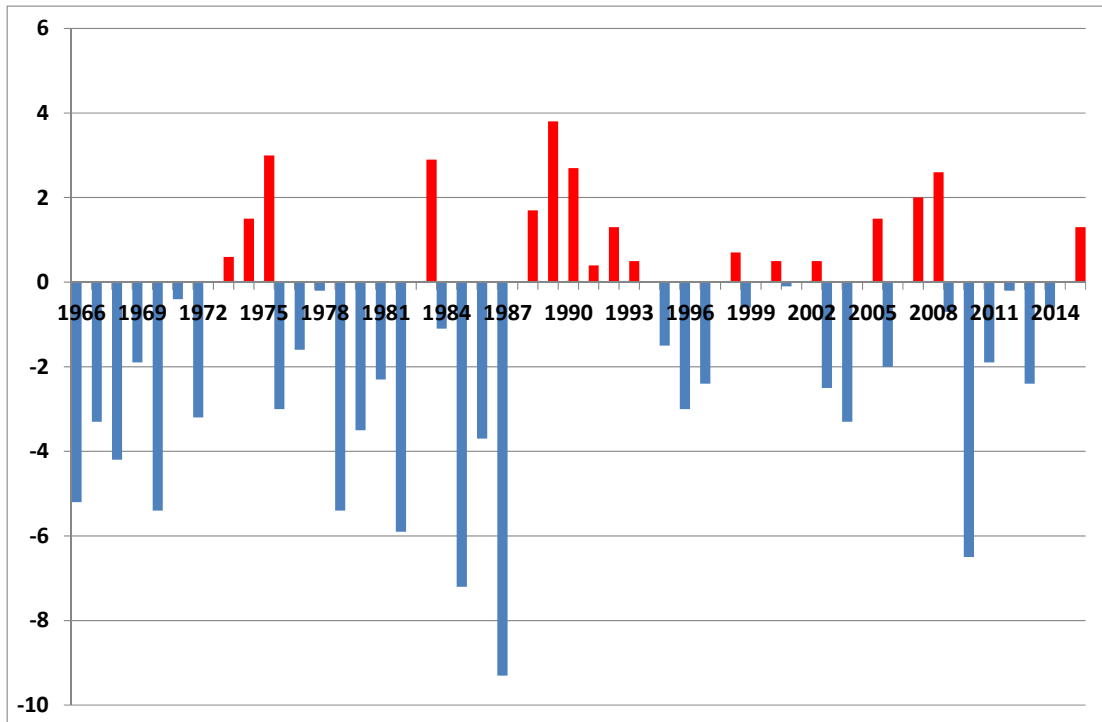
Oktober 2014 var en varm och våt månad med en hel del passerande nederbördsområden i början av månaden. Vid flera tillfällen kom betydande nederbördsmängder som resulterade i översvämningar på många platser. Som helhet var månaden rekordmild längst i söder.

November 2014 inleddes med gråmulet och milt väder i söder, medan det var klart och kallare i norra Sverige. Mitten av månaden dominerades av en högtrycksrygg med milt väder i sydligaste Sverige medan det varit något kallare under en tidigare period.

Januari 2015

Januari 2015 inleddes med milt väder. Månaden kännetecknades av några graders temperaturöverskott. Rent generellt var vädret i södra Sverige lågtrycksbaserat med en hel del blåsiga och milda perioder.

Isläget var mycket lindrigt och det fanns i princip ingen is efter de inventerade kusterna med undantag för en del inre vikar. Mer omfattande havsis påträffades förts i Bottenviken. Även många sjöar i sydligaste Sverige var fria från is vid inventeringen

Fig. 7. Medeltemperaturen i januari för tio stationer i södra Sverige 1966 – 2015.
Mean January temperatures for ten stations in south Sweden between 1966 and 2015.

DE ÅRLIGA SJÖFÅGELINVENTERINGARNA

Liksom i tidigare rapporter presenteras en sammanställning av antalet inräknade individer av de olika sjöfågelarterna i **tabell 2**. TRIM-index (se sid. 8) med kommentarer presenteras därefter för de arter där materialet är tillräckligt för indexberäkning. För de arter som så tillåter presenteras midvinterindex för åren 1966 – 2015, d.v.s. för de senaste 50 vintrarna. Med TRIM-metoden kan index även beräknas för pilotstudien 1966. För septemberinventeringen presenteras för de flesta arter index från 1973 – 2014.

I huvudet på varje indexdiagram redovisas sammanfattande statistik för hela den tidsperiod som trendlinjen täcker och för de senaste tio åren. I **Fig. 3** förklaras i detalj hur figurerna ska tolkas. För januariinventeringarna har statistiska analyser även gjorts separat för ostkusten och västkusten, vilket redovisas i **tabell 3**.

Tabell. 2. Antalet inräknade individ av de olika arterna vid de internationella sjöfågelinventeringarna i Sverige i september och januari 2014/2015. Kust och inlandslokaler redovisas separat.

*Total numbers counted of the different species at the September and January counts in 2014/2015
Separate totals are given for coastal (kust) and inland (inland) sites in addition to the overall totals (summa).*

ART	SEPTEMBER			JANUARI		
	Kust	Inland	Summa	Kust	Inland	Summa
Gräsand <i>Anas platyrhynchos</i>	9233	7520	16753	63597	26556	90153
Kricka <i>Anas crecca</i>	4804	6572	11376	454	19	473
Årta <i>Anas querquedula</i>	26	3	29	0	0	0
Snatterand <i>Anas strepera</i>	10	3227	3237	115	2	117
Bläsand <i>Anas penelope</i>	7891	9656	17547	8464	127	8591
Stjärtand <i>Anas acuta</i>	335	109	444	25	1	26
Skedand <i>Anas clypeata</i>	466	154	620	0	1	1
Bergand <i>Aythya marila</i>	9	1	1	26850	0	26850
Vigg <i>Aythya fuligula</i>	2407	4291	6698	111988	1033	113131
Brunand <i>Aythya ferina</i>	3	31403	31406	1214	217	1431
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	624	992	1616	30237	1259	31496
Alfågel <i>Clangula hyemalis</i>	0	0	0	11983	0	11983
Svärta <i>Melanitta fusca</i>	249	0	249	8166	0	8166
Sjööorre <i>Melanitta nigra</i>	1071	8	1079	5426	0	5426
Alförädare <i>Polysticta stelleri</i>	0	0	0	1	0	1
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	4523	0	4523	17615	0	17615
Småskrake <i>Mergus serrator</i>	503	7	510	4164	6	4170
Storskrake <i>Mergus merganser</i>	387	99	486	6628	1507	8135
Salskrake <i>Mergus albellus</i>	25	4	29	4725	281	5006
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	23	0	23	40	0	40
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	4225	5237	9462	16165	807	16972
Sångsvan <i>Cygnus cygnus</i>	0	100	100	1267	787	2054
M Sångsvan <i>Cygnus bewickii</i>	0	0	0	8	0	8
Sothöna <i>Fulica atra</i>	2805	39161	41966	11896	1543	13439
Skäggdopping <i>P. cristatus</i>	142	1124	1264	2733	302	3035
Gråhaked. <i>P. griseigena</i>	9	1	10	20	0	20
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	21	2	23	87	0	87
Svarthls. dopping <i>P. nigricollis</i>	0	1	1	0	0	0
Småd. <i>Tachybaptus ruficollis</i>	7	8	9	36	14	50
Storlom <i>Gavia arctica</i>	10	40	50	36	0	36
Smålom <i>Gavia stellata</i>	1	0	1	123	0	123
Vitn. Islom <i>Gavia adamsi</i>	0	0	0	3	0	3
Rördrom <i>Botaurus stellaris</i>	0	0	0	1	0	1
Häger <i>Ardea cinerea</i>	339	86		545	190	735
Egretthäger <i>Egretta garzetta</i>	1	0	1	0	0	0
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	8439	845		8499	185	8684
Toppskarv <i>Ph. aristotelis</i>	2	0	2	3	0	3
Alkekung <i>Alca alle</i>	0	0	0	4	0	4
Sillgrissla <i>Uria algae</i>	0	0	0	7	0	7
Tordmule <i>Alca torda</i>	3	0	3	4	0	4
Tobisgrisla <i>Cephus grylle</i>	11	0	11	52	0	52
ANTAL LOKALER						
Number of sites	113	34	147	486	158	644

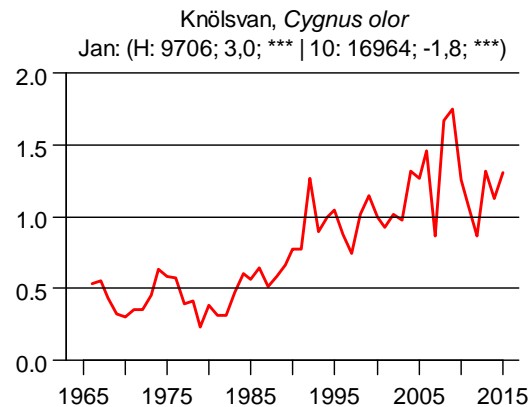
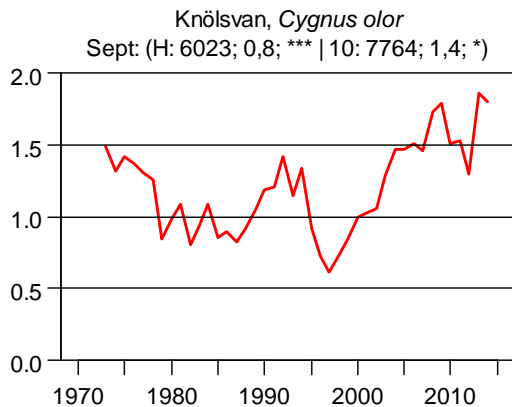
Tabell 3. Trender enligt TRIM-analyser för olika arter längs kusterna (separat för väst och ostkusten) vid midvinterinvente-ringarna i Sverige för hela serien (1966 – 2015) respektive de senaste 10 åren (2006 – 2015). % = genomsnittlig årlig förändring i procent över den aktuella perioden, SIGN = signifikansnivå för konstaterade trender (ns: ej signifikant, *: P<0,05, **: P<0,01 och ***: P<0,001). Tomma celler innebär att data saknas.

Trends according to TRIM- analysis for different species along the coasts (separate for the west and east coasts) at the midwinter counts in Sweden for the whole series (1966 – 2015) and for the last ten years (2006 – 2015). % = mean annual rate of change in per cent over the time period, SIGN = significance level for established trends (ns: not significant; *: P<0,05, **: P<0,01 and ***: P<0,001. Empty cells denote missing data.

	Västkusten West coast				Ostkusten East coast			
	1966-2015		2006-2015		1966-2015		2006-2015	
	%	SIGN	%	SIGN	%	SIGN	%	SIGN
Smålom			3,3	ns			4,9	ns
Skäggdopping	16,0	ns	-2,7	ns	9,5	***	-8,6	***
Svarthaked.	11,4	ns	33,0	*	4,0	**	-14,7	***
Smådopping	10,4	ns	-32,5	***	9,4	ns	-6,5	**
Storskarv	4,4	***	0,1	ns	6,5	***	-1	ns
Häger	4,6	*	-4,0	*	10,7	***	-12,6	***
Gräsand	1,8	***	-1,6	ns	2,7	***	2	**
Kricka	6,0	**	-4,2	ns	16,1	***	-0,4	ns
Snatterand	0,2	ns			21,4	**		
Bläsand	11,4	***	-2,5	ns	22,6	***	0,6	ns
Stjärtand	5,1	ns	-16,9	*	7,8	***	15,8	*
Bergand	5,5	***	-1,5	ns	7,1	***	6,5	***
Vigg	-1,9	***	1,7	ns	2,5	***	-1,4	ns
Brunand	1,4	*	-10,0	**	6,3	***	-6,8	***
Knipa	0,9	***	0,5	ns	2,8	***	0,9	ns
Alfågel	-3,3	***	0,1	ns	-2,0	***	-2,8	**
Svärta	0,6	ns	43,1	**	-0,8	ns	-2,8	ns
Sjööorre	7,4	***	18,1	***	6,1	***	-11,7	***
Ejder	4,7	***	7,4	***	-0,9	***	-13,8	***
Småskrake	3,8	***	-3,8	**	2,2	***	-2,7	**
Storskrake	-1,9	***	-3,8	*	1,4	***	-1,7	*
Salskrake	1,6	*	-11,4	*	8,4	***	2,8	*
Knölsvan	2,4	***	5,3	***	3,3	***	-6,0	***
Sångsvan	-0,6	*	-3,8	ns	1,5	***	-2,3	ns
Sothöna	1,2	*	-9,7	***	2,4	***	-11,3	***

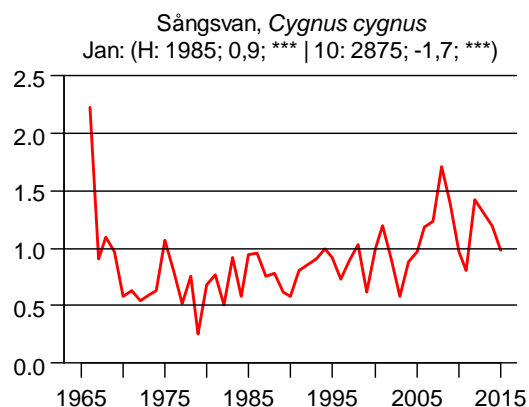
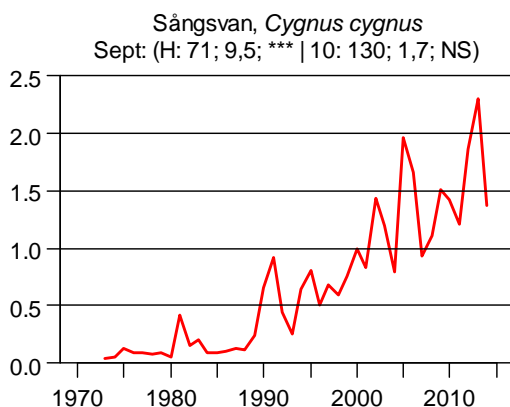
Knölsvan *Cygnus olor*

Septembersiffrorna påverkas i hög grad av förekomsterna av knölsvan i södra Öresund och Tåkern. Exempelvis räknades totalt 7700 knölsvanar under september 2014, 3260 av dessa låg i Tåkern. Den långsiktiga trenden för knölsvan under september pekar svagt uppåt. Dock kan man se att detta förklaras av den kraftiga uppgång som skett från mitten av 1990-talet fram till idag, innan dess var trenden snarast negativ.

Även januaritrenden är positiv räknat från inventeringarnas start. Noterbart är den kraftiga minskning som sker efter år 2009 och som sannolikt förklaras av att det under januari 2010 var ovanligt kallt. Beståndet verkar inte riktigt ha återhämtat sig sen dess och trenden för de senaste 10 åren är således negativ. Även septemberindexet vänder skarpt nedåt år 2010, vilket indikerar att de kärva temperaturerna under vintern faktiskt bidrog till en ökad dödlighet.

Sångsvan *Cygnus cygnus*

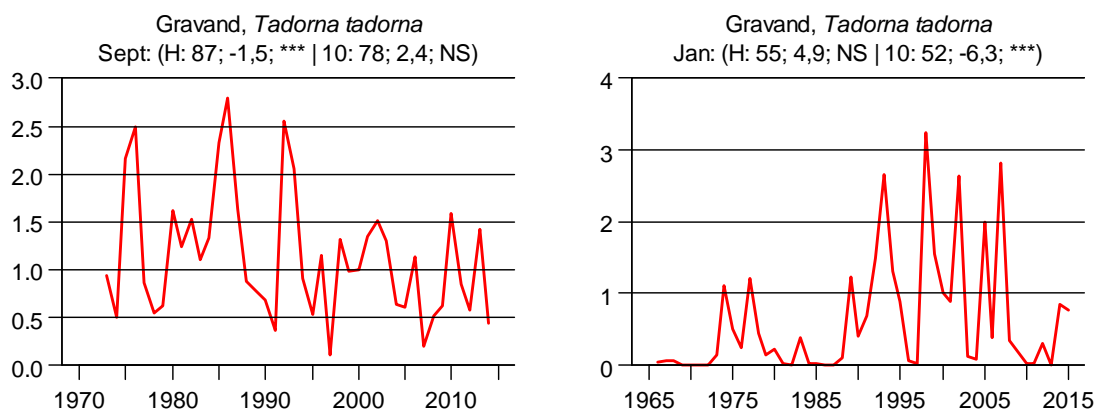

Sångsvan ses relativt fåtaligt under septemberinventeringarna, men trenden är otvetydigt positiv i det långa perspektivet.

Även långtidstrenden för januariräkningarna går i positiv riktning. Noterbart är det extremt höga värdet för år 1966. Det är en olycklig konsekvens av att relativt få lokaler inventerades det året och att det på en av dessa lokaler sågs stora mängder av arten. Under de senaste tio åren är trenden signifikant negativ.

De allmänna sjöfågelräkningarna under januari och september speglar inte fullt ut den expansion som skett av sångsvan eftersom den till stor del skett i miljöer som inte täcks av dessa inventeringar (se den internationella sångsvaninventeringen, sid. 42).

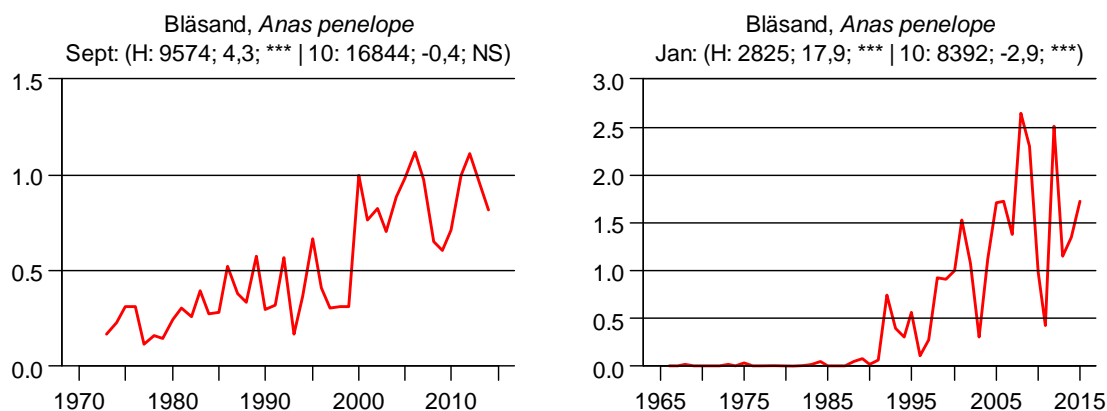
Gravand *Tadorna tadorna*

Gravandens förekomst under september har minskat sedan inventeringarna startade. Under hela perioden uppvisar tidsserien stora mellanårsvariationer, men fram till mitten av 1990-talet uppvisar index generellt sätt högre värden än efterkommande år.

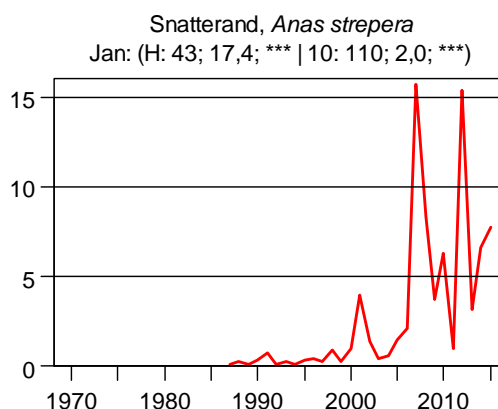
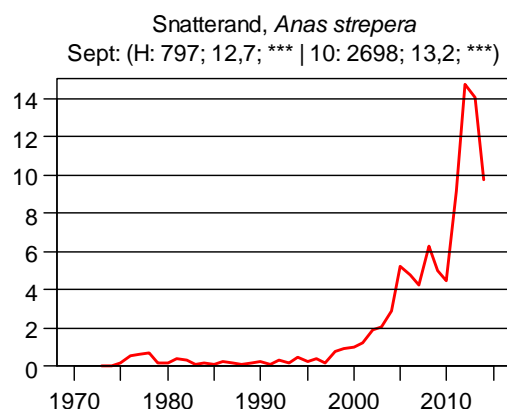
Långtidstrenden för övervintrande gravänder är osäker, men arten har under januari minskat under de senaste tio åren. Liksom fallet var för exempelvis knölsvanen verkar den kalla vintern 2010 påverkat gravanden starkt negativt.

Bläsand *Anas penelope*

Under såväl september som januari har bläsanden ökat kraftigt i antal sen inventeringarnas start. Mycket tyder på att uppgången nu kulminerat. Under de senaste 10 åren har septemberbeståndet varit relativt stabilt, medan det rent av har minskat i januari. Såvitt känt har de häckande populationerna av bläsand i Sverige, Finland och Ryssland inte ökat nämnvärt, vilket tydligt indikerar att ökningen av höst- och vinterpopulationerna i Sverige snarare är en konsekvens av förändrat rastnings- och övervintringsbeteende än av generellt ökande populationer.

Snatterand *Anas strepera*

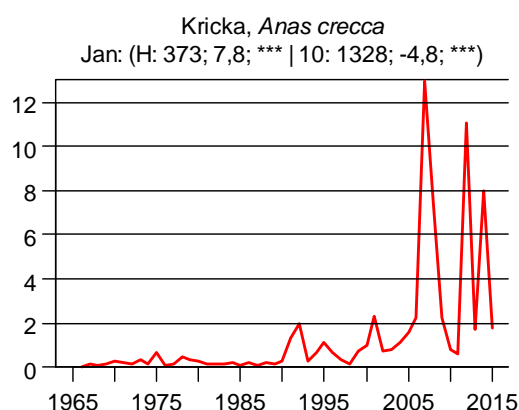
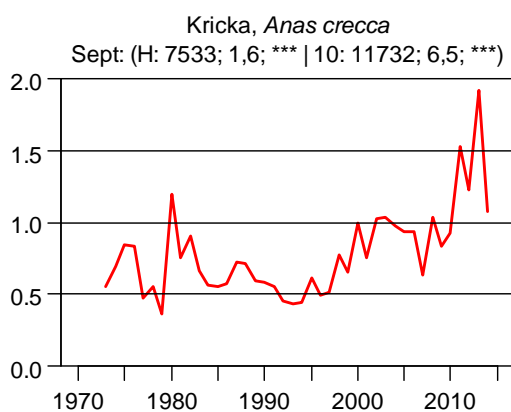

Från att ha räknats i några tiotal exemplar under septemberinventeringarna fram till och med 1980-talet noterades det under åren 2011 – 2014 3000 – 5000 individer. Antalsökningen har varit i det närmaste exponentiell, men det är möjligt att stormen nu bedarrat. Efter toppåret 2012 följer två år med minskande siffror, detta till trots är tioårstrenden positiv. Speciellt Tåkern har hyst många rastande snatteränder de senaste höstarna.

Antalet individer som ses i samband med januariräkningarna är betydligt lägre, men trenden för övervintrande snatteränder är likartad den för september, dock med större mellanårsvariation.

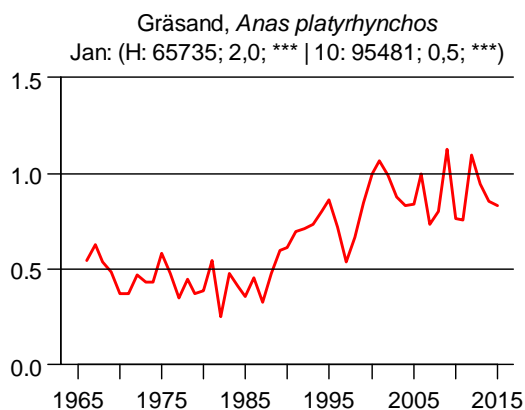
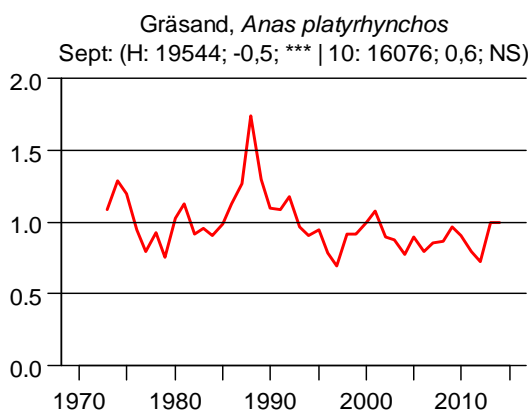
Till skillnad från blåsanden sammanfaller ökningen under icke-häckningstid med en kraftig ökning även av det häckande beståndet i Sverige, men därmed inte sagt att det finns ett direkt orsakssamband.

Kricka *Anas crecca*

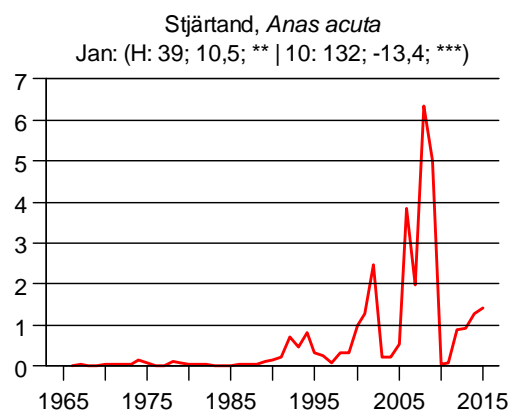
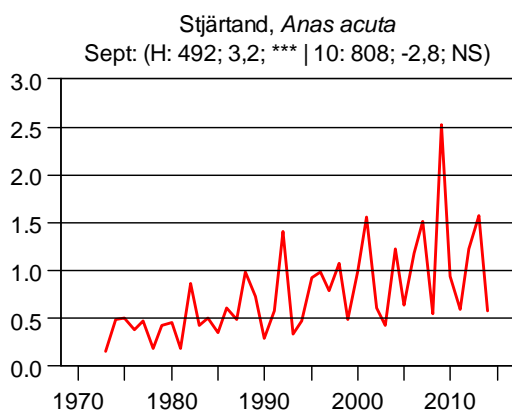
Åter en simandsart som i det långa perspektivet ökat under såväl september som januari. För bägge perioderna gäller att ökningen tog fart i början - mitten av 1990-talet. Även för krickan gäller att kulmen möjligen är nådd, januariindex för de senaste tio åren pekar neråt och även om det motsatta gäller för september så var 2014 års index det lägsta sedan år 2010.

Gräsand *Anas platyrhynchos*

Gräsanden är den simandsart som under inventeringarna räknas i störst antal, mest påtagligt så under januariräkningarna. Gräsanden är en av få arter där långtidstrenderna går i olika riktningar, för september är den svagt negativ medan januarsiffrorna går i motsatt riktning. Även för de senaste tio åren är januaritrenden positiv.

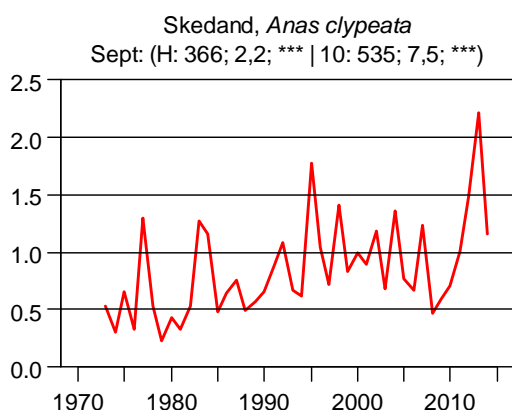
Stjärtand *Anas acuta*

Liksom de flesta simandsarter har antalet stjärtänder i september och januari ökat sedan inventeringarna startade. Ökningen av det övervintrande beståndet har varit kraftigt, men den faktiska numerären är trots det ganska låg och utbredningen är mer eller mindre begränsad till sydvästra Skåne. Under toppåret 2008 noterades knappt 400 individer, av dessa påträffades >90 % längst i sydväst. Noterbart är den starkt negativa effekten som den kalla vintern 2010 hade på det övervintrande beståndet och som sannolikt är orsaken till de fortsatt låga siffrorna som noterats under senare år.

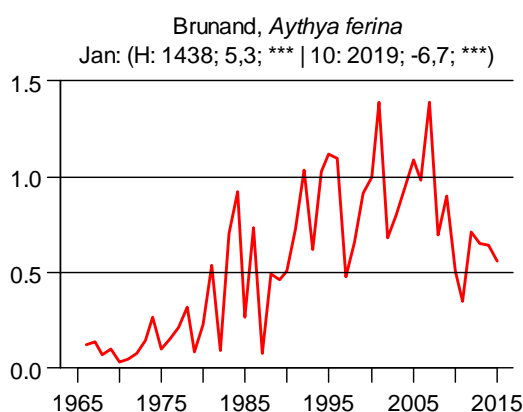
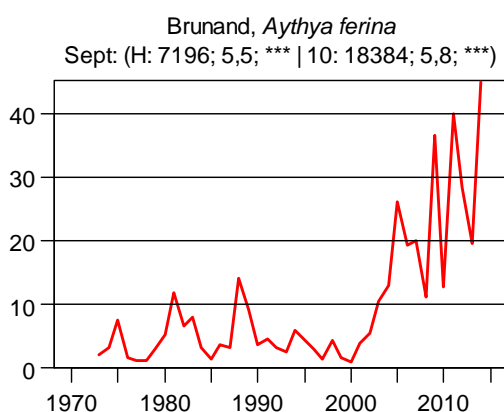

Skedand *Anas clypeata*

Under januariinventeringen ses skedand inte årligen och då bara i enstaka exemplar. I september ses den däremot i några hundratal och i ett stigande antal. Såväl kort- som långtidstrenden är positiv.

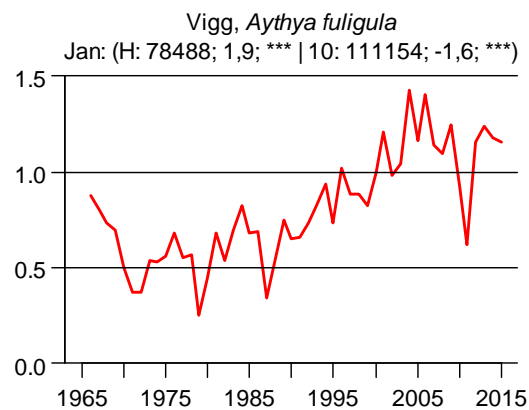
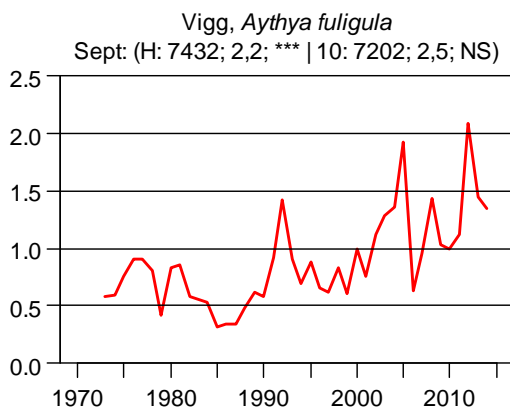
Brunand *Aythya ferina*

Brunanden uppvisar en långsiktig ökning under både januari och september, vilket inte är fallet för de senaste 10 åren. Antalet övervintrande brunänder har sedan 2006 minskat ganska kraftigt medan det motsatta är fallet för september. Dock kan det utan överdrift nämnas att denna ökning inte är jämnt fördelad. Tåkern har förärats en höstflock brunänder av en storlek som tidigare aldrig noterats i Sverige. Under septemberinventeringen 2014 räknades total 31406 individer, inte mindre än 31000 av dessa låg i Tåkern. Åtminstone delar av denna flock torde härstamma från Ryssland då antalet häckande brunänder i Finland och Sverige sammantaget skattats till 11000 -14000 par.

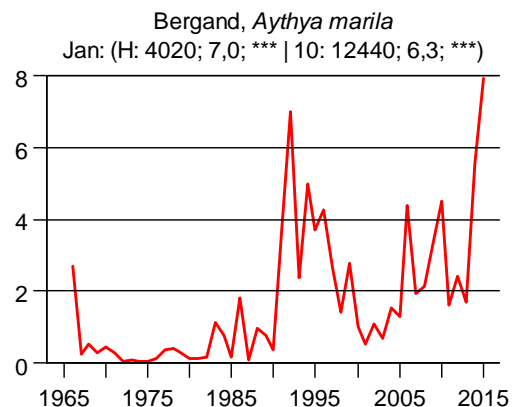
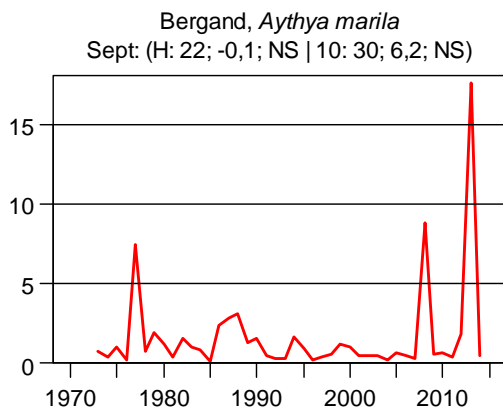

Vigg *Aythya fuligula*

Vigg är den art som räknas i störst antal under januariinventeringen. Långtidstrenden är positiv under såväl september som januari. Noterbart är att utvecklingen av antalet övervintrande vigg skiljer sig åt mellan öst- och västkust (**tabell 3**). På östkusten uppvisar arten en signifikant minskning, medan det motsatta gäller för västkusten. Det bör i detta sammanhang understrykas att även förekomsten av vigg i insjöar påverkar den långtidstrend som visas i diagrammet ovan. 10-årstrenden för januari är negativ vilket åtminstone till viss del kan tillskrivas det kalla året 2010.

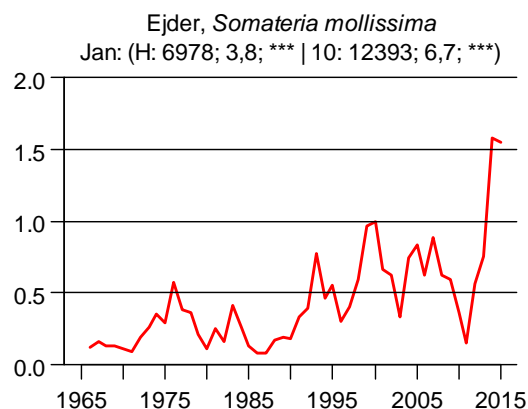
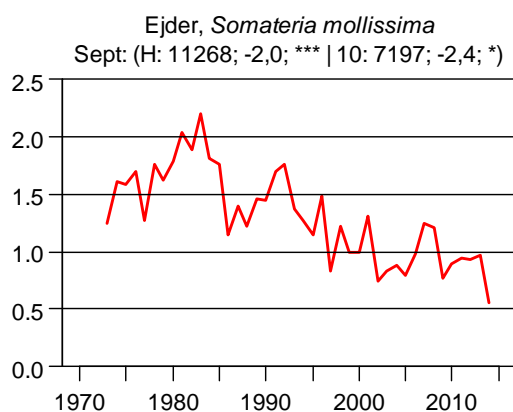
Bergand *Aythya marila*

Under september ses berganden relativt fåtaligt. Under januariräkningarna ses dock ett antal tusen bergänder, där de största antalen noteras runt Gotland. Fram till 1990 var vinterförekomsten ganska stabil, för att därefter öka kraftigt. Index för 2015 är det högsta sedan räkningarna startade. Både korttids- och långtidstrenden är positiv.

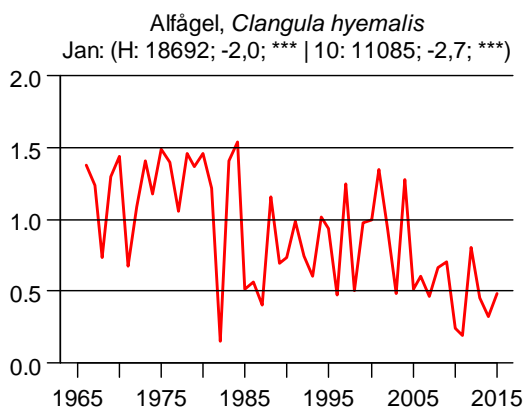
Ejder *Somateria mollissima*

Förekomsten av ejder i svenska vatten, bedömt utifrån de landbaserade inventeringarna som redovisas här, skiljer sig åt mellan september och januari. Under september har antalet ejdrar minskat både på kort och lång sikt, medan utvecklingen i januari är det rakt motsatta. Noterbart är att antalsutvecklingen av övervintrande ejdrar skiljer sig mellan öst- och västkust (**tabell 3**). På västkusten har antalet ökat såväl kort- som långsiktigt, medan det minskat på östkusten under motsvarande perioder.

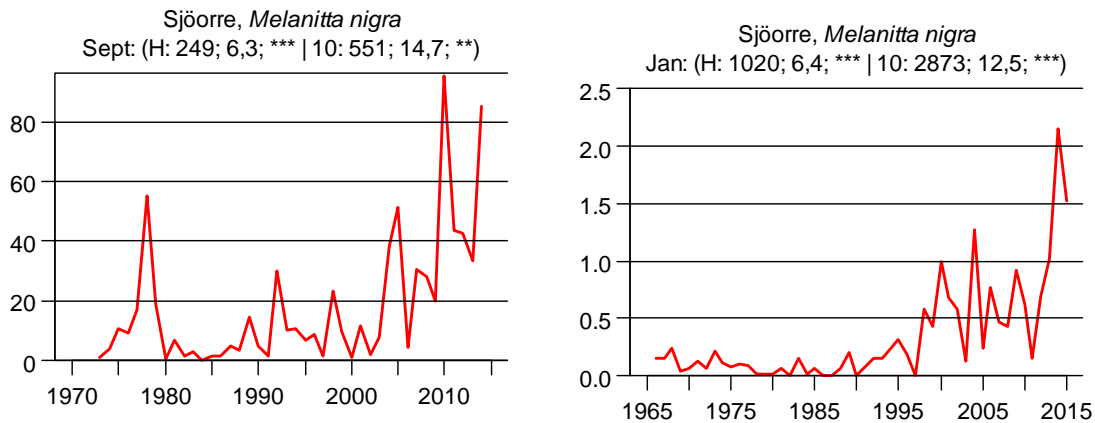
Ökningen på västkusten står i kontrast till den minskning av de häckande bestånden av ejder t under senare år i Sverige, Norge och Finland. Uppgången av övervintrande ejdrar på västkusten kommer sig alltså snarare av ett förändrat beteende med avseende på val av födosöksområde än av en faktisk populationsökning.

Alfågel *Clangula hyemalis*

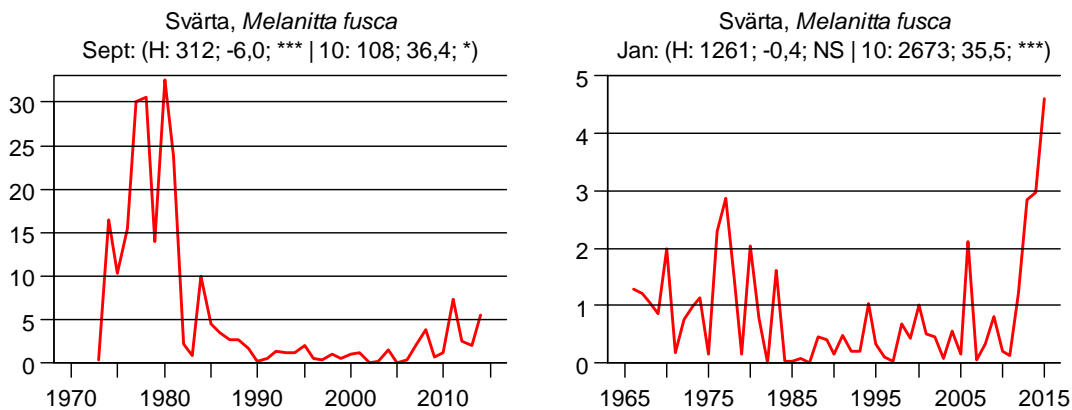
Alfågeln räknas i så låga antal under september att någon trendberäkning inte låter sig göras. Under januari ses arten däremot i tusental, med de största numerärerna runt Gotland. Det bör påpekas att de alfåglar som ses under de landbaserade räkningarna endast utgör en liten del av det verkliga antalet i svenska vatten. Det stora antalet övervintrande alfåglar förekommer ute till havs där framförallt Hoburgs bank och Midsjöbankarna härbärgerar stora mängder. Dessa områden, liksom andra, flyginventeras med viss regelbundenhet. Resultaten från flyginventeringarna visar att minskningen av alfåglar sannolikt är större än vad de landbaserade räkningarna visar.

Sjöörrer *Melanitta nigra*

September- respektive januaritrenden för sjöörrer är påfallande lika. För bägge perioderna gäller att förekomsten var ganska sparsam fram till omkring år 2000, för att därefter öka kraftigt. Den nationella ökningen till trots, så är östkustens tioårstrend för januari signifikant negativ (**tabell 3**). Artens vinterförekomst i Östersjön i sin helhet minskade betydligt mellan 1988 – 1993 och 2007 – 2009. Givet det så kan det på goda grunder antas vara förändringar i lokala förhållanden som ligger bakom den ökning vi ser av sjöörrer i de landbaserade räkningarna. En stor andel av de sjöörrar som ses under inventeringarna i september och januari ligger i Skälderviken och Laholmsbukten. Förändringar i uppträdande på dessa lokaler kan därmed få stora konsekvenser på den nationella trenden.

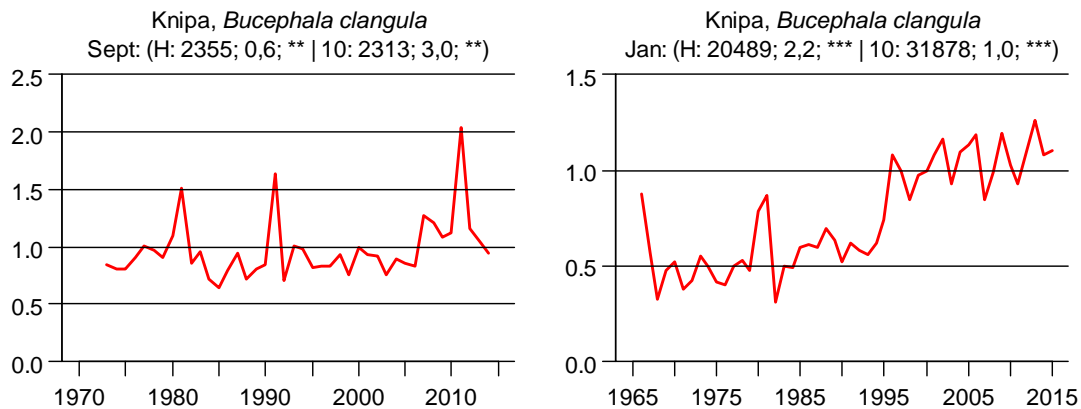
Svärta *Melanitta fusca*

Även för svärta gäller att de landbaserade räkningarna domineras av observationer från Skälderviken och än mer så av förekomster i Laholmsbukten, vilket gör att de nationella trenderna i hög grad påverkas av det som sker på dessa lokaler, som också jämte de yttre farvattnen utanför Falsterbo är de viktigaste för arten i Sverige. Under september har arten minskat sedan inventeringarna startade, men utvecklingen för de senaste tio åren är positiv. Januariindex har legat på en relativt jämn men fluktuerande nivå fram till år 2011 då ett större antal svärter började utnyttja framförallt Laholmsbukten som övervintringsområde.

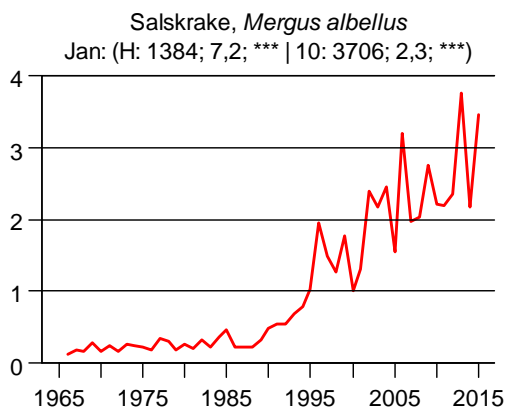

Knipa *Bucephala clangula*

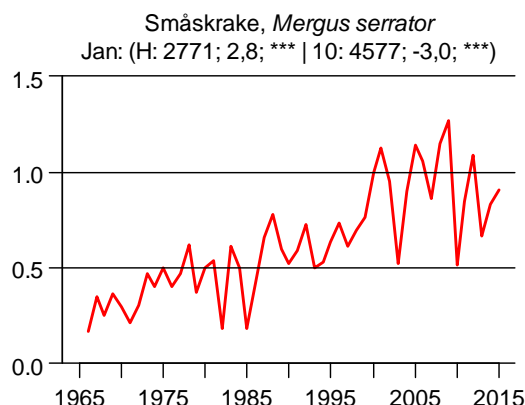
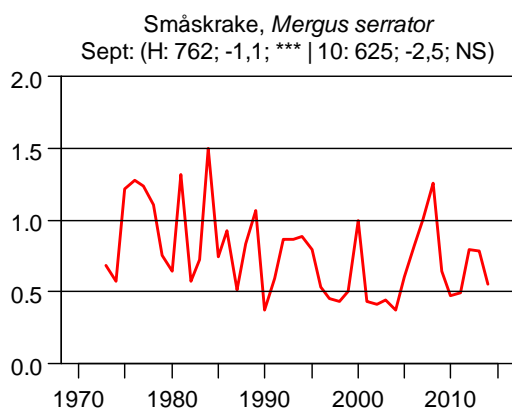
Knipan har både på kort och lång sikt ökat i antal i Sverige, detta såväl i september som januari. Övervintringsområdet för knipa i Europa har förskjutits norrut, vilket rimligtvis bidrar till den positiva utvecklingen i svenska vatten.

Salskrake *Mergus albellus*

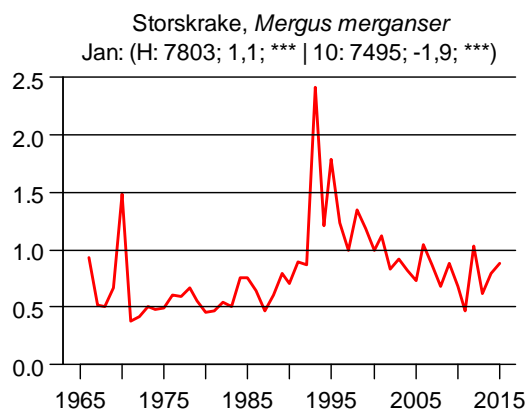
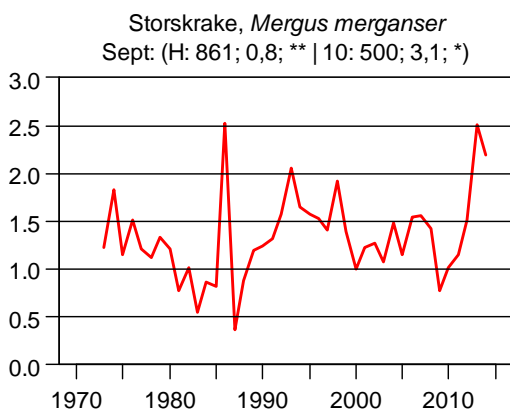
Salskraken ses åtminstone en så länge i så låga antal under septemberinventeringen att det inte är meningsfullt att försöka beräkna någon trend. Under januariräkningen ses den numera i ganska stora antal, den stora majoriteten på östkusten. Sett ur ett svenskt perspektiv är antalsutvecklingen av övervintrande salskrakar i högsta grad positiv. Detta kontrasterar mot utveckling i Östersjön i stort där den anses minska. Värt att notera är att arten minskat på västkusten under den senaste tioårsperioden (**tabell 3**).

Småskrake *Mergus serrator*

Långtidstrenden för småskrake skiljer sig åt mellan september och januari. Den förstnämnda pekar svagt nedåt, den senare uppåt. Den uppåtgående trenden för övervintrande skrakar verkar åtminstone temporärt brutits, detta i och med att artens tioårstrend är negativ. Detta kan relateras till de geografiskt storskaliga inventeringarna (SOWBAS, Status of wintering Waterbird populations in the Baltic Sea) som skedde under 2007 – 2009 och som visade på en klart nedåtgående trend för småskrakar i Östersjön.

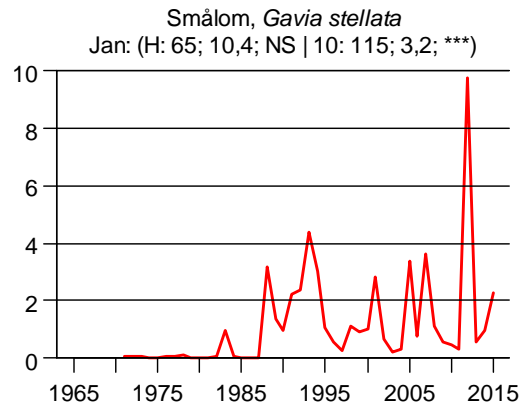
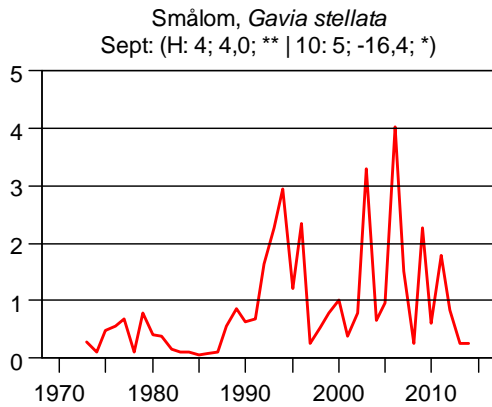
Storskrake *Mergus merganser*

Sedan inventeringarna startade har storskraken ökat under såväl september som januari, men det är nära nog den enda gemensamma nämnaren tidsserierna emellan. Trenden för september är minskande under 1970-talets början fram till mitten av 80-talet, för att därefter stiga.

Antalet övervintrande storskrakar visar ett nästan motsatt mönster med en kontinuerlig ökning från början av 70-talet fram till mitten av 1990-talet. Sen dess uppvisar arten en ganska konstant minskning och antalet övervintrande skrakar synes nära nog ha halverats i de kustnära områdena under de senast 20 åren. Viktigt att notera är att de flygbaserade räkningarna visar på en ökning särskilt koncentrerad till skärgårdarna (se ”Den landsomfattande inventeringen 2015”, sid 32).

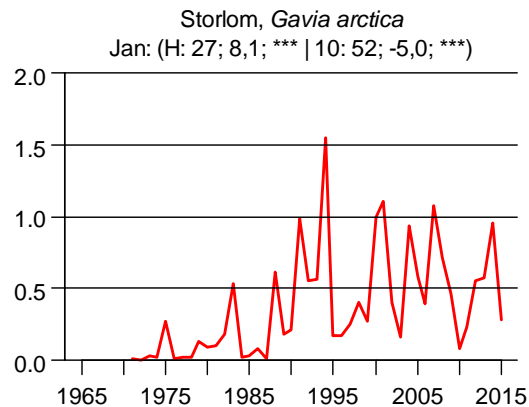
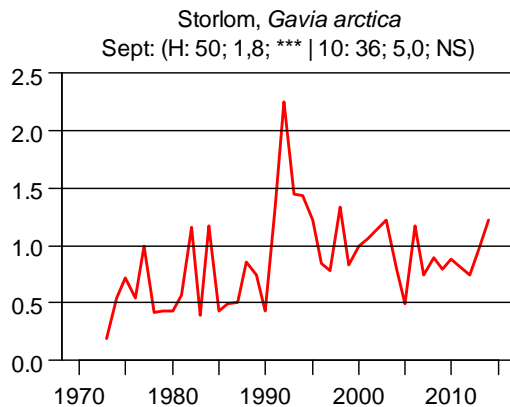
Smålom *Gavia stellata*

Under midvinterräkningarna ses i allmänhet något fler smålommar än storlommar, men variationen i antal observationer mellan åren är stor. Exempelvis observerades nästan 600 smålommar i januari 2012, detta främst beroende på stora antal i Laholmsbukten. Detta toppår ensamt bidrar starkt till den signifikant positiva trenden under de senaste 10 åren. Långsiktigt verkar artens uppträdande vara relativt stabilt.

Trots att endast en handfull smålommar ses i genomsnitt i samband med septemberinventeringarna har det varit möjligt att beräkna index för arten. Lommen har sedan starten av inventeringarna ökat, men uppvisar en negativ trend för de senaste tio åren

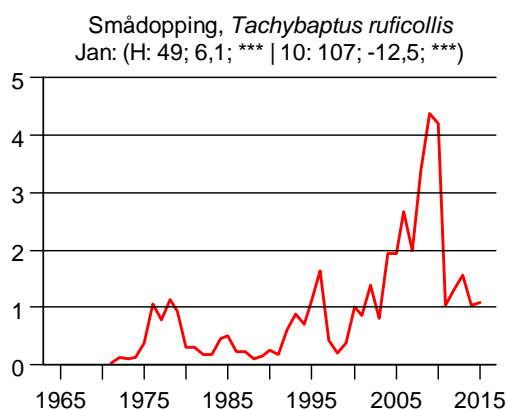
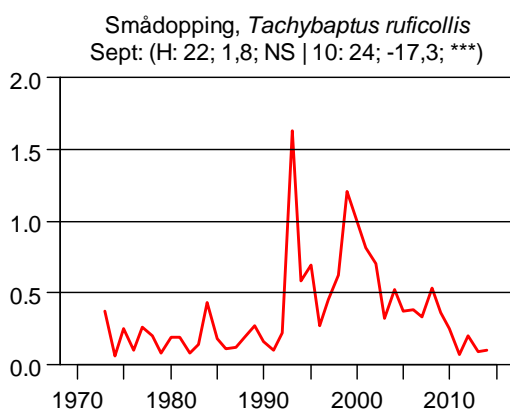
Storlom *Gavia arctica*

Både under september- och midvinterräkningarna observeras i allmänhet några tiotal storlommar. Midvinterräkningarna visar på en långsiktig ökning av storlommar i svenska vatten. Den positiva trenden kan framförallt förklaras av den antalsökning som skedde i början-mitten av 1990-talet. Därefter har antalet sjunkit och under de senaste tio åren är trenden signifikant negativ.

Mönstret för september är likartat, med stabilt låga nivåer fram till början av 1990-talet då en ökning av antalet observationer skedde, för att därefter följas av en nedgång. Under de senaste 20 åren verkar septemberbeståndet vara relativt stabilt.

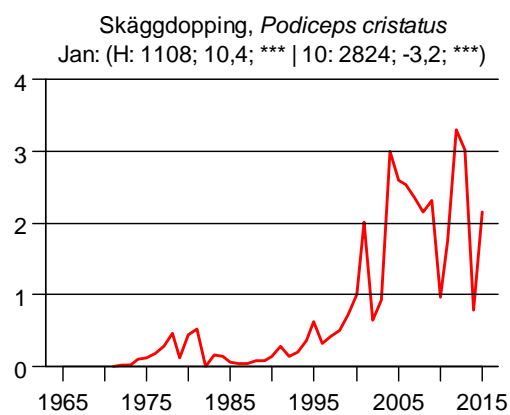
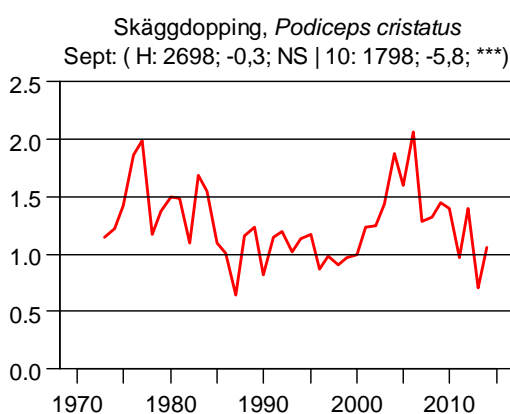
Smådopping *Tachybaptus ruficollis*

Antalet smådoppingar i september låg på en relativt sett hög nivå från början av 1990-talet till mitten av 2000-talet, men index är nu tillbaka på 70-talets nivåer. Den sentida minskningen har enligt index varit stor. Dock ska man ha i åtanke att det observeras ganska få smådoppingar under septemberinventeringarna och därmed kan utvecklingen på en enskild lokal påverka indexkurvan.

Antalet övervintrande smådoppingar steg rejält fram till och med 2009 – 2010 för att sen minska kraftigt. Även under den kalla vintern 2010 räknades det således goda antal av arten. Det är trots det ganska troligt att vintern i fråga påverkat antalsutvecklingen i form av ökad dödlighet av de smådoppingar som då övervintrade i Sverige och/eller att vintern triggade en förändring i deras beteende, som medförde att de därefter föredrog att övervintra i andra områden.

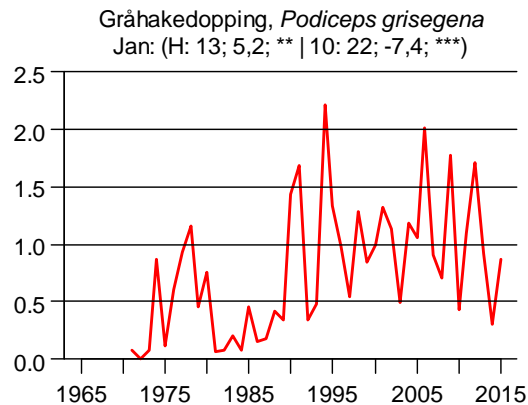
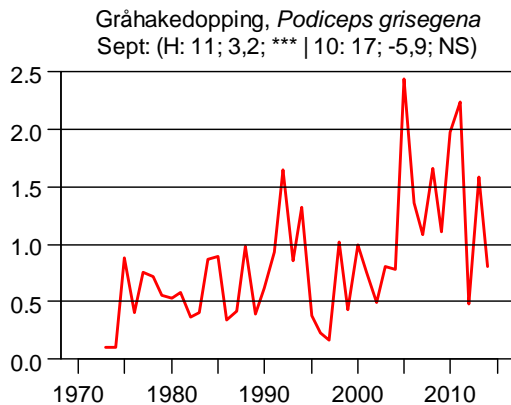
Skäggdopping *Podiceps cristatus*

Antalet övervintrande skäggdoppingar längs Sveriges kuster har ökat kraftigt sedan början av 1970-talet, men uppvisar en negativ trend under de senaste tio åren. Noterbart är att denna nedgång främst verkar beröra östkusten (**tabell 3**). Nedgången är i linje med vad som konstaterats för Östersjön i stort, där antalet övervintrande skäggdoppingar beräknas ha minskat med över 25 % mellan 1988 – 1993 och 2007 – 2009.

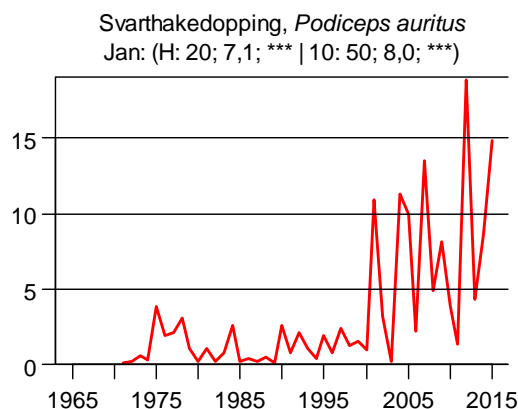
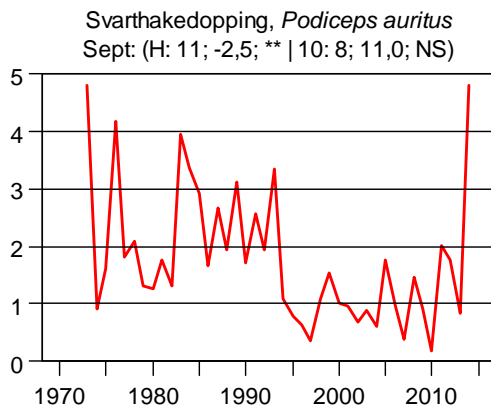
Septembersiffrorna uppvisar ingen långsiktig trend, men två toppar kan utläsas ur figuren. Liksom fallet är för januari har skäggdoppingen minskat signifikant från mitten av 2000-talet.

Gråhakedopping *Podiceps grisegena*

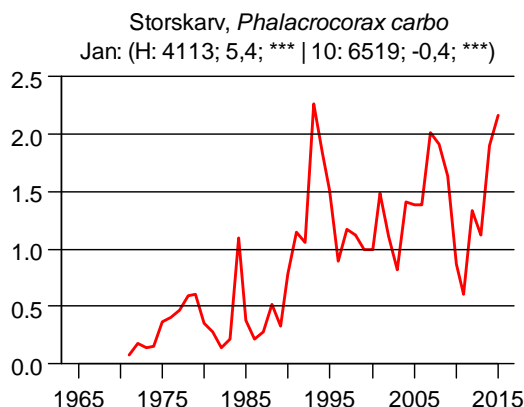
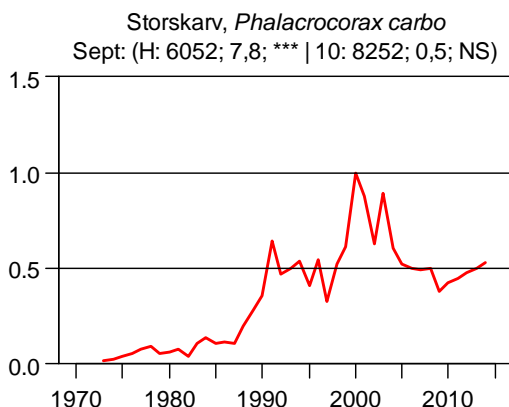
Gråhakedoppingen räknas i låga antal under bägge inventeringsperioderna, vilket säkerligen bidrar till den stora mellanårsvariationen. Arten har sedan inventeringarna började ökat både i september och i januari, men uppvisar en signifikant nedgång i januari för de senaste tio åren.

Svarthakedopping *Podiceps auritus*

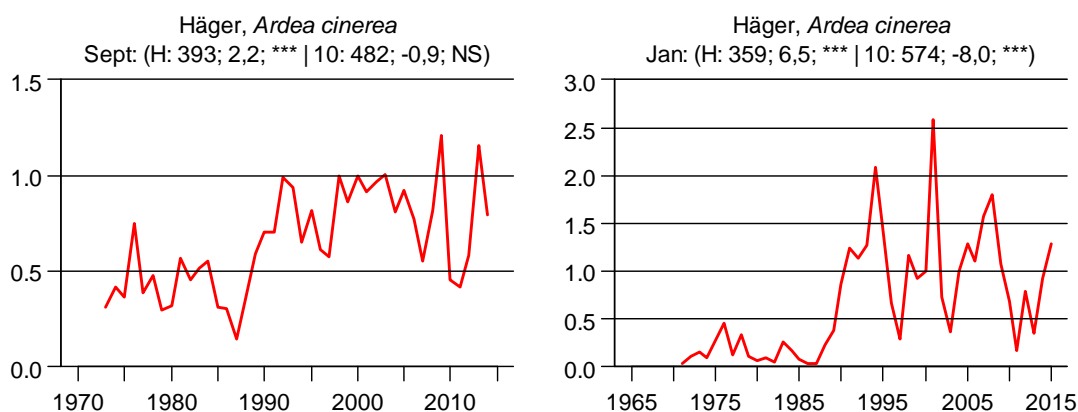
Under septemberräkningarna ses denna dopping endast i låga antal och man bör därför ta tidsserien för denna period med en nypa salt. Vad gäller antalet övervintrande svarthakedoppingar står det dock klart att de ökar. Fram till millenniumskiftet observerades arten fåtaligt, därefter har den ökat markant. Fortsatt ses den dock i ganska låga antal. Ökningen i Sverige är i samklang med den utveckling som noterats för Östersjön i stort.

Storskarv *Phalacrocorax carbo*

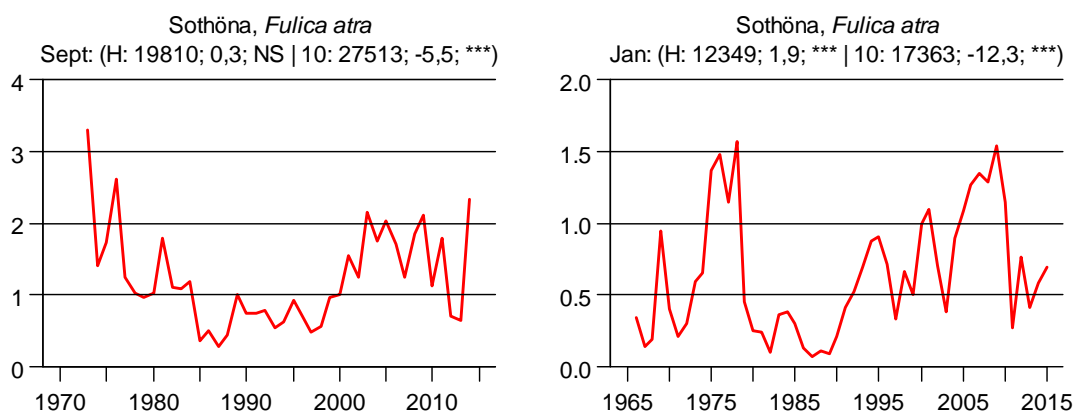
Det häckande beståndet av storskarv har ökat i hela Nordvästeuropa. Föga förvånande avspeglar sig detta på inventeringsresultaten för såväl september som januari. För bägge perioderna gäller dock att ökningen sedan en tid avstannat. Detta mönster visar sig också hos den häckande populationen. Storskaliga inventeringar av häckande storskarv har genomförts 2006 och 2012 och resultaten från dessa visar att östersjöpopulationen av storskarv under denna period varit relativt stabil.

Häger *Ardea cinerea*

Hägern har sedan inventeringarna startade ökat under både september och januari. De djupdykningar som kan ses i indexkurvan för januari sammanfaller till hög grad med låga januartemperaturer (**Fig. 7**). Så till exempel påverkade den kalla vintern 2010 antalet övervintrande hägrar negativt, men numerären verkar nu vara på uppåtgående.

Sothöna *Fulica atra*

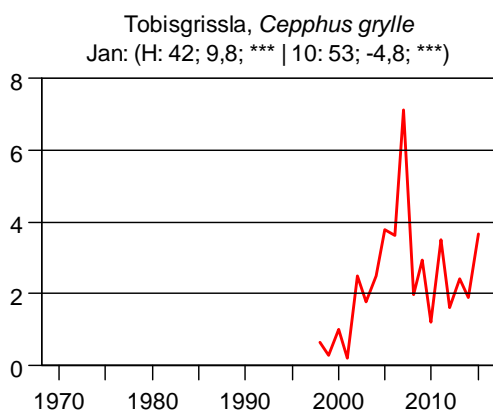

Från septemberinventeringarnas start uppvisar sothönan en kontinuerlig minskning fram till mitten av 1980-talet för att därefter öka. Dock är trenden för de senaste tio åren negativ. Hornborgasjön och Tåkern hyser en avsevärd andel av de sothöns som räknas under september. Det innebär att dessa två lokaler har förhållandevis stort inflytande på index. 2014 års höga indexvärde förklaras till stor del av den flock på 29000 sothöns som uppehöll sig i Tåkern, vilket kan jämföras med de 2000 som sågs på samma lokal året innan.

Trendkurvan för januari är bimodal till sin karaktär, med låga värden under 1980-talet. Under denna period var det ett antal kalla vintrar (**Fig. 7**) och det är högst troligt att de orsakade minskningen. Troligt är även att den kärva vintern 2010 bidrog till den sentida minskningen. Sothönan verkar vara en av de sjöfågelarter vars vinteförekomst i Sverige starkast påverkas av vinterklimatet.

Tobisgrissla *Cephus grylle*

I september ses tobisgrisslan så fåtaligt att materialet inte är analyserbart. Antalet observerade individer under januari är något högre och från och med 1998 går det att göra en TRIM-analys. Utifrån index verkar antalet övervintrande grisslor ökat sedan dess, dock är 10-årstrenden negativ.

DEN LANDSOMFATTANDE KUSTINVENTERINGEN 2015

Under de femtio år sjöfågelinventeringarna har bedrivits i Sverige har landsomfattande inventeringar organiserats längs kusterna vid tre olika tillfällen (1971-74, 2004 och 2015). Däremellan har regionalt täckande inventeringar genomförts vid några tillfällen. Jämfört med de båda tidigare landsomfattande inventeringarna har det skett en förändring i metodiken när det gäller flyginventeringarna (se metodbeskrivningen sid 9). Tidigare gjordes täckande inventeringar av skärgårdarna, men detta är inte längre möjligt nu då skärgårdsis i princip saknades vid inventeringen. Isläget gör också att inventeringen 2015 till skillnad från de tidigare inte heller kan betecknas som riktigt landstäckande då vi inte kunnat inventera kusterna norr om Norrtälje, områden som tidigare mestadels var isbelagda.

Resultaten från årets landsomfattande kustinventering redovisas i **tabell 4 och 5**. I **tabell 5** anges antalet inräknade individer för de olika arterna (med undantag för en del sparsammare arter) vid inventeringen 2015, medan totalsummorna för 2015 jämförs med de båda tidigare inventeringarna i **tabell 4**. Observera att skärgården i Södermanlands län inte kunde inventeras 2015. För de vanligaste arterna har därför förväntat antal beräknats och inkluderats i jämförelsen i **tabell 4**. Beräkningen baseras på hur stor andel av beståndet av respektive art som noterades i denna skärgård vid inventeringen 2014. Utbredningskartor för de viktigaste arterna är samlade i **Fig. 8**. De olika arterna kommenteras närmare nedan. Observera att de havslevande dykänderna alfågel, svärta och sjöorre inte täcks av inventeringarna som endast omfattade de inre farvattnen med undantag för en specialinventering i Stockholms skärgård.

Gräsanden noterades med 87000 individer vid de aktuella kusterna, vilket är något mer än 2004 och väsentligt fler än 1971. Gräsanden är väl spridd längs de öppna kusterna av södra Sverige, men är mer sparsamt förekommande i ostkustens skärgårdar. Den är väl spridd på Västkusten men flockarna är mindre i skärgårdarna här än efter de öppna kusterna. Gräsanden är en vanligt förekommande art i inlandet. 2015 räknades 27000 individer här, men det är inte möjligt att genomföra en totalinventering under en så pass mild vinter som 2015.

Övriga simänder var betydligt mer sparsamma, men här har det skett stora förändringar sedan starten av inventeringarna. Alla övriga simänder sågs endast i enstaka individer vid inventeringarna de första åren, men redan 2004 hade både **kricka** och **bläsand** ökat i antal, en ökning som fortsatt. För bläsanden finns nu en etablerad vinterpopulation i södra Öresund med centrum i Foteviksområdet. **Snatterandens** ökning återspeglas också i vinterinventeringarna med mer än 100 registrerade i januari 2015.

Den vanligaste arten i de inre svenska farvattnen är **viggen**. Totalt noterades ca 182000 viggare efter den svenska kusten, vilket är ca 40000 färre än vid den landsomfattande inventeringen 2004. I princip hela nedgången faller på Stockholms skärgård. En intressant aspekt på detta är att de ändrade isförhållandena har gjort att stora öppna områden finns t.ex. runt Åland där stora viggflockar visat sig de senaste åren. Man kan kanske tänka sig att viggarna som finns i dessa områden numera kan sprida sig över större områden och att antalet viggare i Stockholms skärgård därför minskat.

Brunanden är en art som oftast associeras med viggarna. Merparten av brunänderna i Sverige under vintern finns i Blekinge. Totalt är antalet ganska lågt och endast ca 1200 räknades in 2015 mot 2660 vid den förra landsomfattande inventeringen 2004. **Berganden** däremot satte rekord med inte mindre än 26850, de flesta längs Gotlands ostkust.

Knipan är tillsammans med gräsanden den näst vanligaste arten vid de inre delarna av den svenska kusten. Gräsanden är dock vanligare i inlandet varför knipan i de här redovisade inventeringarna kommer först på tredje plats. Knipan är spridd efter hela den svenska kusten, både längs de öppna kusterna och i de inre delarna av skärgårdarna. Arten finns också spridd i mindre antal på ett betydande antal inlandslokaler. Totalt räknades närmare 1300 här vid inventeringen 2015. Artens spridning på ett större antal lokaler gör det omöjligt att ge en säker skattning av hur många som övervintrar i inlandet. Knipan förekommer efter Bottenhavskusten och tillhör de arter som därmed blir underrepresenterade i det här redovisade materialet.

Alfågeln är den havslevande dykand som täcks sämst av de här redovisade inventeringarna och som kräver speciella flyginventeringar i de yttre havsområdena. Vid årets inventering av de inre farvattnen räknades endast ca 28000 alfåglar, medan det nationella beståndet vid de senaste offshore inventeringarna skattades till ca 470000 (2011). Vid de här redovisade inventeringarna visar alfågeln på en minskning vilket också de upprepade inventeringarna av offshore-områdena visat.

Svärta och **sjöorre** tillhör också de havslevande arterna som ofta kan vara svåra eller omöjliga att inventera från land. När det gäller Östersjön ser man normalt endast mindre antal av dessa båda arter från land. Ute till havs varierar antalet mycket. Betydande flockar har setts regelbundet söder om Falsterbo och ibland i Hanöbukten och vid Öland. På Västkusten, däremot ligger båda arterna mer koncentrerade i Laholmsbukten och till viss del i Skälderviken och kan vid goda förhållanden räknas från land. Speciellt svärtan var mycket vanligare 2015 än 2004, medan ökningen för sjöorren var mer måttlig. 2009 genomfördes en flyginventering av offshore områdena och då noterades mer än 15000 sjöorrar och 3000 svärtor i södra Kattegatt.

Ejdern tillhör också de havslevande dykanderna, men är mer koncentrerad till grundområden närmare de yttre öarna. Under vintern finns endast mindre mängder ejdrar i Östersjön. Vid årets inventering av kusterna och skärgårdarna erhöles en mycket god täckning av den svenska västkusten från Falsterbo till den norska gränsen. Resultatet blev 52000 ejdrar mot 49000 vid inventeringen 2004. Vid en speciell ejderinventering 2009 beräknades beståndet på västkusten också till 52000 ejdrar.

Småskranken förekommer väl spridd längs de svenska kusterna från västlusten till Kalmarsund samt runt Öland och Gotland. Totalt noterades något mer än 5000 både 2004 och 2015. Småskranken är emellertid en svårinventerad art från flyg och båda dessa tal är säkert underskattningar, men det är svårt att beräkna med hur mycket. **Storskranken** är däremot mer än ostkustart även om den är väl spridd i Bohusläns skärgårdar. Den finns också spridd i smågrupper i inlandet där totalt ca 1500 räknades in. De största antalen registrerades för ostkustens skärgårdar. Totalt beräknades vinterbeståndet efter kusterna till ca 35000 i januari 2015 att jämföras med 18000 i januari 2004. Intressant är att de landbaserade räkningarna visar på en minskning. Det innebär att hela ökningen måste ha skett i områden som inte räknats från land, dvs. ute i skärgårdarna.

Salskraken tillhör också de arter som ökat markant under de senaste åren. 2015 beräknades antalet salskrakar i de svenska farvattnen till ca 8000 att jämföras med 3700 2004 och 350 1971. Salskrakarna återfinns dels spridda efter kusterna i södra Sverige, främst i skärgårdarna av Blekinge och södra Kalmar län men också i en del områden längs kusterna av Öland och Gotland. Arten återfinns också i mindre antal i inlandet.

En annan art som ökat markant under de senaste åren är **knölsvanen**. 2004 noterades 31000 knölsvanar, medan antalet skattas till mer än 50000 i januari 2015. Arten är väl spridd längs hela kusten och återfinns också långt ut i skärgårdarnas ytterområden. **Sångsvanen** däremot noteras mer sparsamt efter kusterna. Arten behandlas separat på annan plats (sid 41) då en speciell sångsvaninventering genomfördes 2015.

När det gäller lommar och doppingar saknas data från 1970-talet. Dessa arter är dessutom svåra att inventera från flyg. Både **storlom** och **smålom** sågs i mindre antal vid inventeringarna 2004 och 2015. Bland doppingarna har fyra arter rapporterats regelbundet: **skäggdopping**, **gråhakedopping**, **svarthakedopping** och **smådopping**. De tre sistnämnda har endast setts i mindre antal och är dessutom svåra att upptäcka. När det gäller skäggdoppingen förekommer flockar på en del lokaler, bl.a. brukar en större flock återfinnas i Lundåkrabukten i Skåne. Den ligger ofta långt ut och kan därför vara svår att upptäcka om väderförhållanden är mindre goda.

Hägern tillhör också de arter som bara finns med i protokollen från de båda senaste landstäckande inventeringarna. Totalt räknades ca 500 resp. 600 hägrar. Arten är ganska spridd efter kusterna, men ses också på en del håll i inlandet.

Storskarven tillhör också de expanderande arterna. Vid den senaste inventeringen beräknades antalet till ca 14000 att jämföras med 12000 2004 och 1000 1971. Storskarven är väl spridd efter den svenska kusten från norska gränsen till Kalmarsund inklusive Gotland. Däremot var förekomsten mer begränsad i ostkustens skärgårdar. Ungefär samma bild erhöles 2004. Som ett nytillskott kan noteras att 23 **toppskarvar** identifierades bland storskarvarna på västkusten. Antalet var säkert högre, men arten är svår att skilja ut bland de talrikare storskarvarna.

Antalet **sothöns** längs de svenska kusterna varierar mellan olika år. Arten är känslig för kalla vintrar. Vid inventeringen 2015 beräknades antalet till 11200 att jämföras med 15600 2004. De flesta flockarna återfinns i Skåne och Blekinge samt runt Gotland.

Tabell 4. Antalet övervintrande sjöfåglar av olika arter i de inre svenska farvattnen mellan norska gränsen och Väddökusten i Uppland vid de tre heltäckande kustinventeringarna 1971, 2004 och 2015. Observera att några arter inte inventerades 1971

Number of wintering waterbirds of different species in the inshore areas of Swedish coastal waters between the Norwegian border and Väddö in Uppland at the three country-wide coastal surveys in 1971, 2004 and 2015.

	1971	2004	2015
Gräsand	29403	77755	87000
Kricka	7	315	496
Bläsand	3	5562	8771
Snatterand	4	14	114
Stjärtand	4	14	25
Bergand	1100	3153	26850
Vigg	52197	224949	182000
Brunand	92	2660	1208
Knipa	17606	71872	87000
Alfågel	43499	36714	28085
Svärta	676	1175	8166
Sjööorre	642	4457	5542
Ejder	4537	48995	51731
Småskrake	2439	5334	5196
Storskrake	7839	18004	35000
Salskrake	348	3716	8007
Gravand	2	20	112
Knölsvan	7281	31138	50500
Sångsvan	1434	1485	1196
M. sångsvan	0	0	8
Storlom		114	36
Smålom		30	124
Skäggdopping		4294	2726
Gråhakedopping		35	20
Svarthakedopping		75	86
Smådopping		95	35
Häger		495	606
Storskarv	1008	11709	14258
Toppskarv		0	23
Sothöna	3860	15597	11198
SUMMA	173999	569776	594812

Tabell 5a. Antalet inräknade och beräknade (H, E och B skärgårdar) individer av de olika arterna inom olika regioner vid midvinterinventeringar av de svenska kusterna januari 2015.

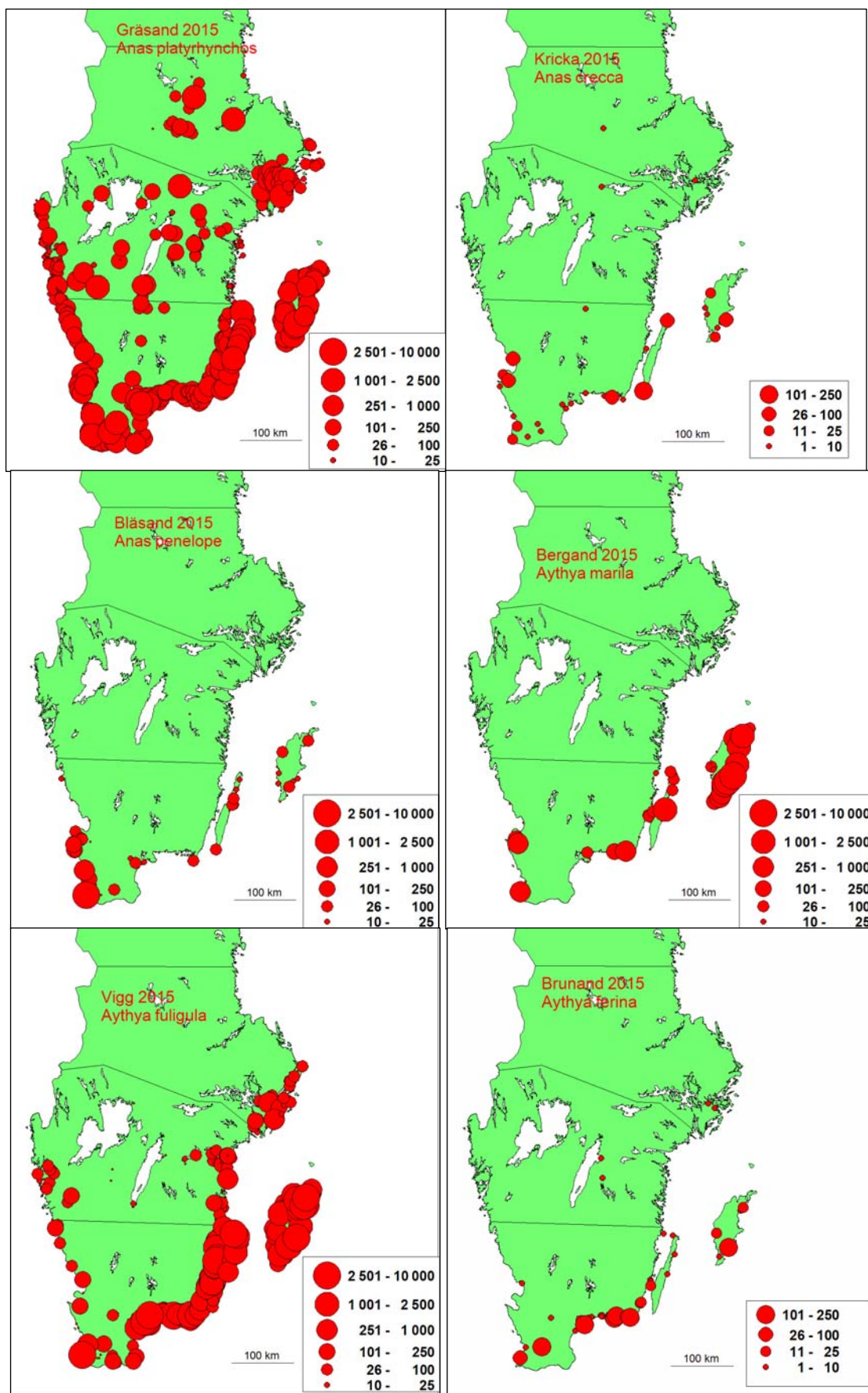
Numbers counted and estimated (H, E and B archipelagos) of the different species in different regions at the midwinter counts of the Swedish coasts in January 2015.

REGION	Gräsand	Kricka	Bläsand	Snatteran	Stjärtan	Bergand	Vigg	Brunand	Knipa	Alfågel	Svärta	Sjöorre	Ejder	Småskrake	Storskrake	Salskrake
Bohuslän	2463	0	0	0	0	0	361	0	6822	7	4	80	29706	766	539	2
N.Halland	1965	10	15	0	0	0	200	0	488	6	0	29	4810	484	69	0
Varberg-Kullen	4178	104	253	2	1	503	290	2	366	4	8112	5104	3994	717	21	77
Öresund	8956	50	7965	0	10	289	5437	38	3298	0	0	7	13040	672	61	10
Falsterbo-Hanö	6279	15	36	39	0	4	9971	226	5490	651	13	295	25	557	446	488
Blekinge skärg.	7177	40	70	17	4	628	2808	694	2078	77	3	1	7	134	622	825
S.Kalmarsund	3480	0	1	0	0	132	11168	78	1011	59	0	9	2	32	1275	1451
N.Kalmarsund	1783	2	0	5	0	99	16867	2	1336	38	1	4	0	72	1508	264
H skärgård	1700	0	0	0	0	0	18000	0	9000	210	0	0	30	15	5000	0
Öland	15957	179	222	10	6	1410	13574	6	8359	7566	16	8	9	451	449	367
Gotland	22445	96	203	41	4	23785	37391	162	12856	3927	17	5	93	1296	2088	2251
E skärgård	2100	0	6	0	0	0	39500	0	4950	1840	0	0	0	0	5071	2272
B skärgård	7600	0	0	0	0	0	12600	0	28000	13700	0	0	15	0	15600	0
TOTAL	86083	496	8771	114	25	26850	168167	1208	84054	28085	8166	5542	51731	5196	32749	8007

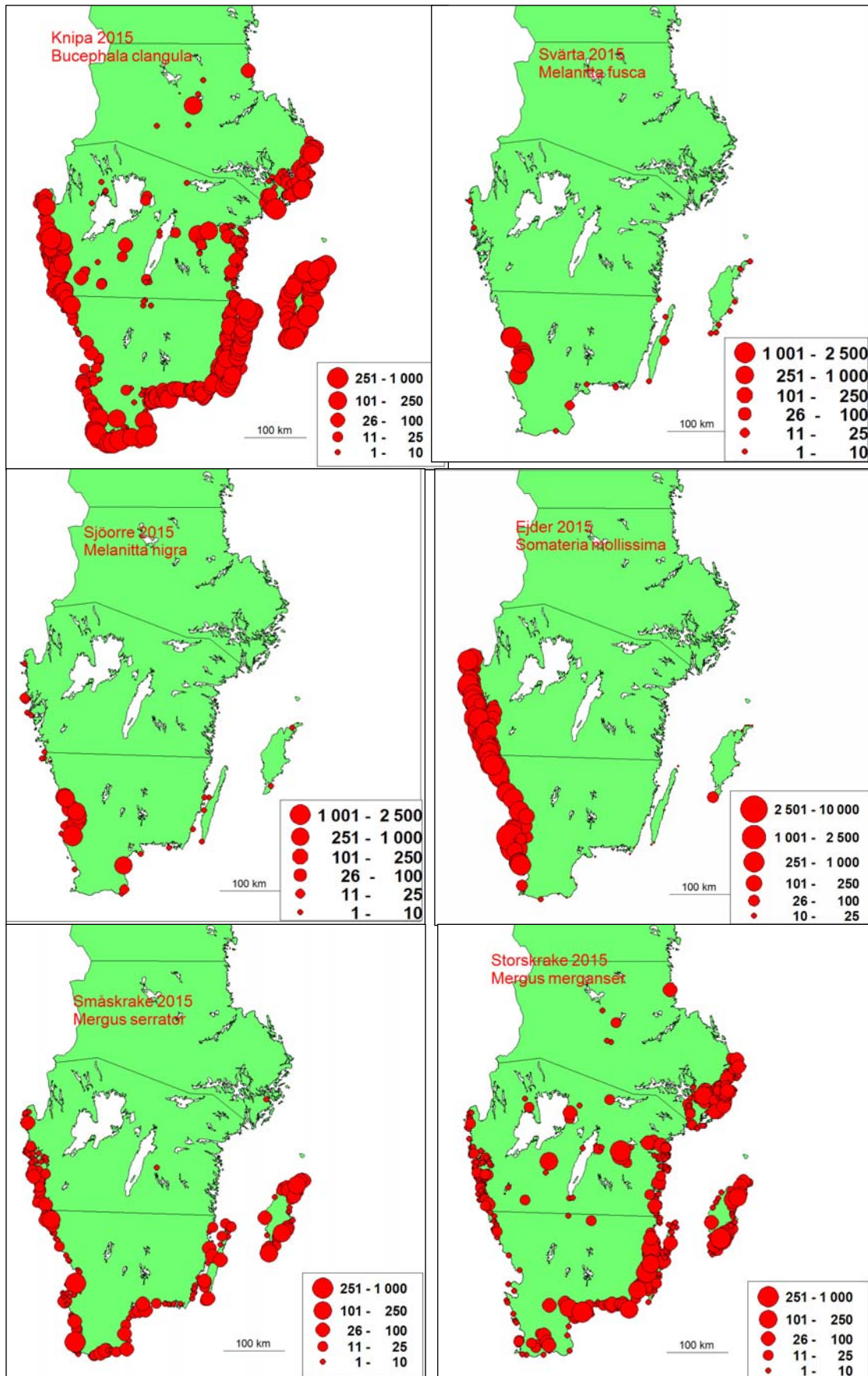
Tabell 5b. Antalet inräknade och beräknade (H, E och B skärgårdar) individer av de olika arterna inom olika regioner vid midvinterinventeringar av de svenska kusterna januari 2015.

Numbers counted and estimated (H, E and B archipelagos) of the different species in different regions at the midwinter counts of the Swedish coasts in January 2015.

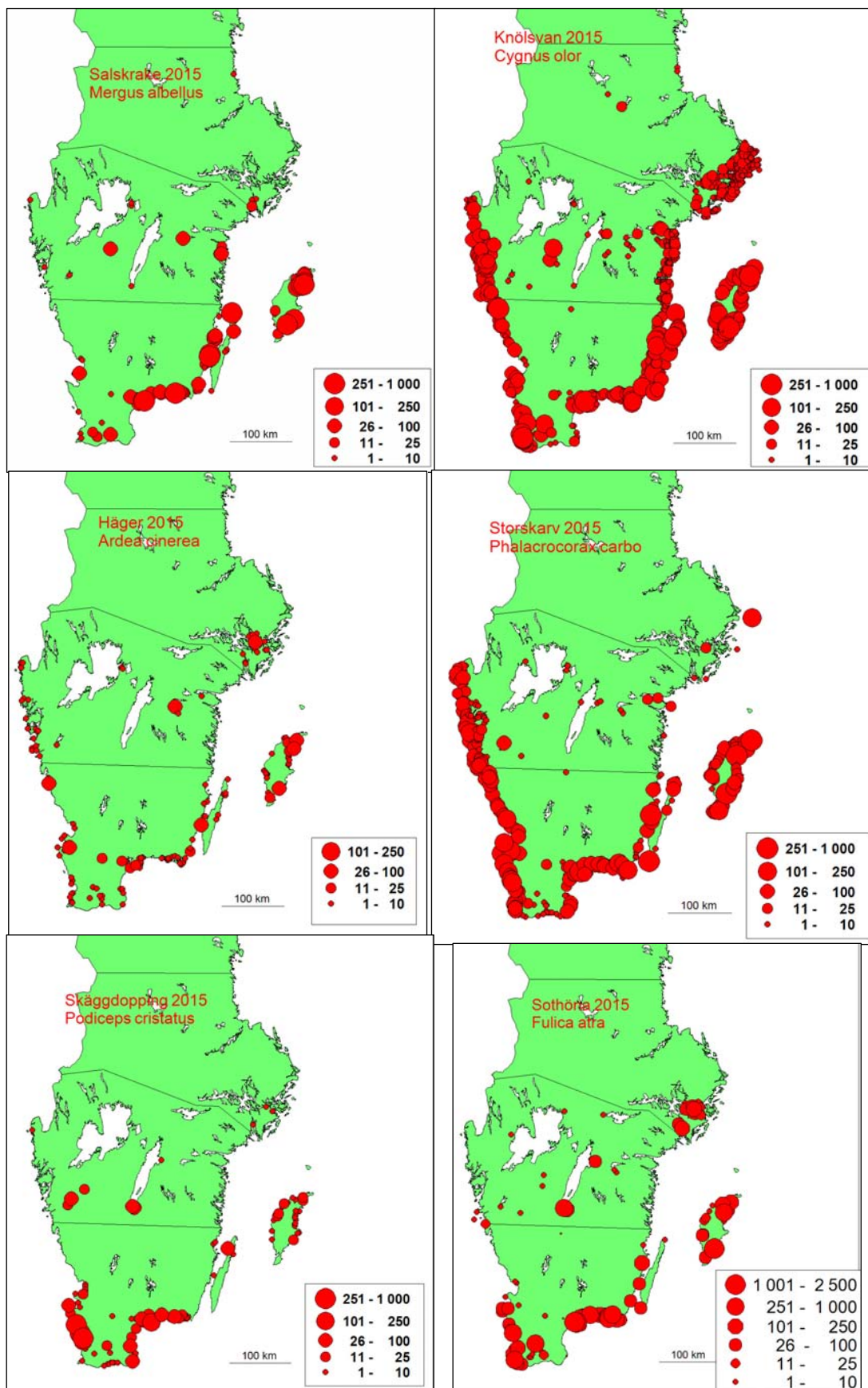
REGION	Gravand	Knölsvan	M Sångsv	Sångsva	Storlom	Smålom	Skäggd	Gråhaked	Svarthaked	Småd	Häger	Toppskarv	Storskarv	Sothöna
Bohuslän	13	2330	0	100	0	1	3	0	0	1	50	21	1766	5
N.Halland	39	956	0	3	0	0	0	0	0	0	51	0	554	0
Varberg-Kullen	20	499	8	58	2	49	30	2	65	2	56	2	1504	105
Öresund	36	4362	0	4	0	2	1871	0	2	0	38	0	1766	2319
Falsterbo-Hanö	1	1004	0	60	6	2	222	0	12	2	33	0	837	3250
Blekinge skärg.	2	1483	0	294	1	1	380	5	0	10	34	0	1339	3001
S.Kalmarsund	0	599	0	82	5	2	0	0	0	2	86	0	218	79
N.Kalmarsund	0	1191	0	15	1	0	12	0	1	0	8	0	550	163
H skärgård	0	5600	0	29	0	0	0	0	0	0	0	0	30	0
Öland	1	2207	0	264	2	50	28	3	2	0	9	0	982	58
Gotland	0	6689	0	287	19	17	180	10	4	18	241	0	2462	2218
E skärgård	0	6730	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	250	0
B skärgård	0	15500	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2000	0
TOTAL	112	49150	8	1196	36	124	2726	20	86	35	606	23	14258	11198

Fig. 8a. Utbredning för ett antal sjöfågelarter vid midvinterinventeringen 2015.
Distribution of a number of waterbird species at the midwinter count in 2015.

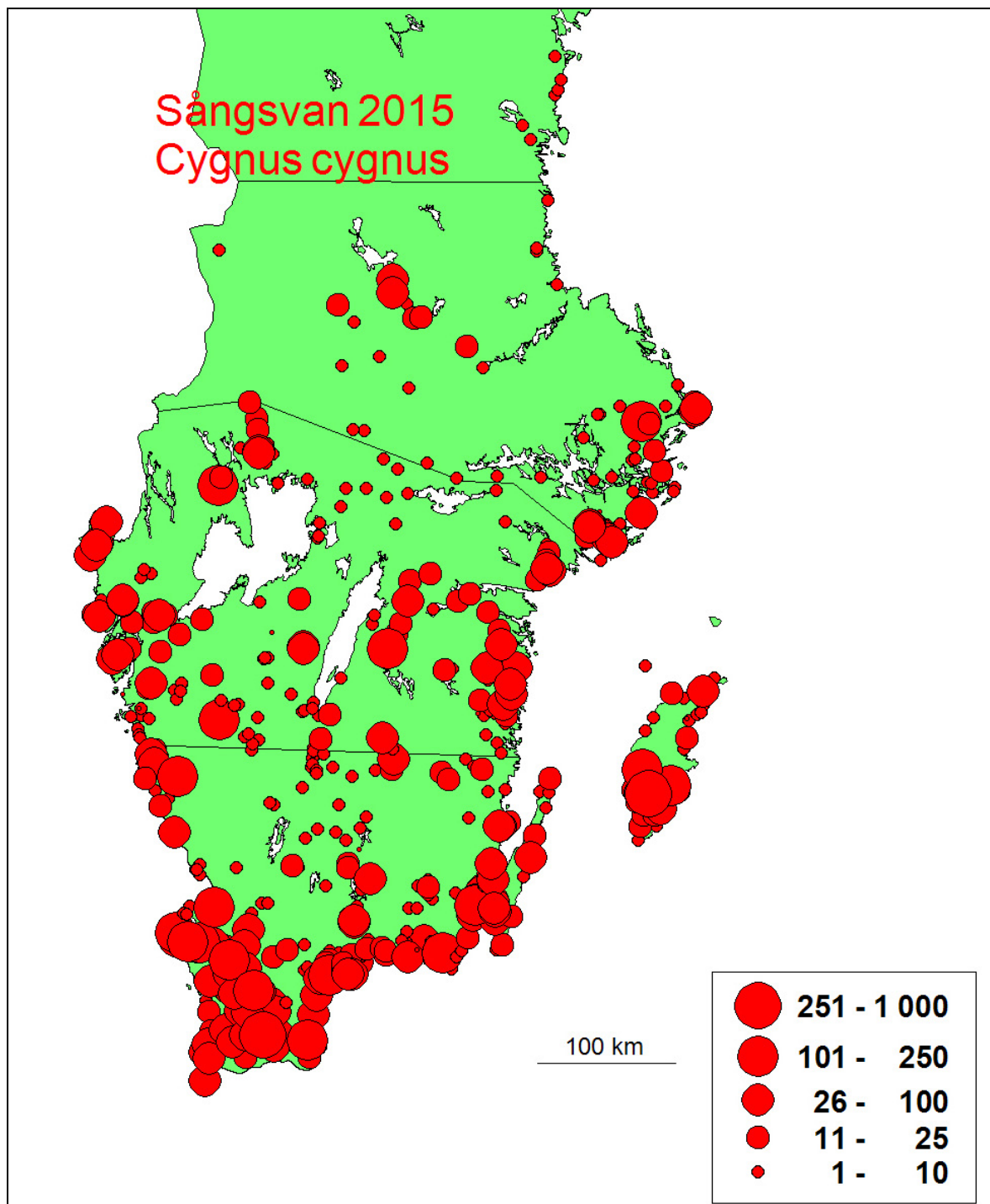
Fig. 8b. Utbredning för ett antal sjöfågelarter vid midvinterinventeringen 2015.
Distribution of a number of waterbird species at the midwinter count in 2015.

Fig. 8c. Utbredning för ett antal sjöfågelarter vid midvinterinventeringen 2015.
Distribution of a number of waterbird species at the midwinter count in 2015.

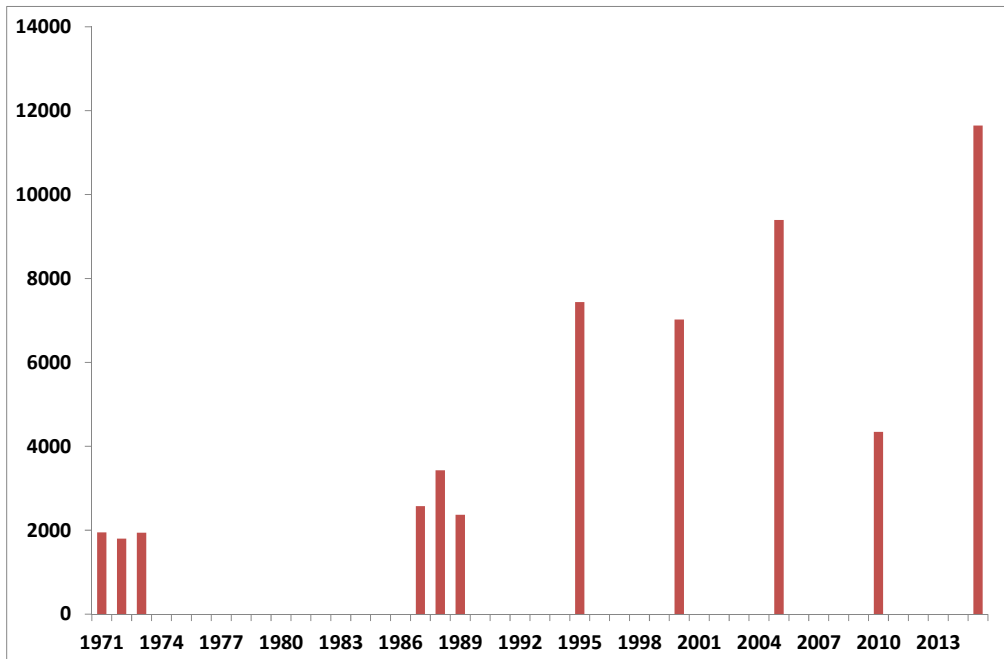

DEN INTERNATIONELLA SÅNGSVANINVENTERINGEN 2015

Fig. 9. Sångsvanens utbredning vid den landsomfattande svaninventeringen den 17 och 18 januari 2015.

Distribution of Whooper Swans at the country-wide survey in Sweden in January 17 and 18 2015.

Fig. 10. Antalet inräknade sångsvanar vid heltäckande januariinventeringar i Sverige 1971 – 2015.

Number of Whooper Swans counted at country-wide January surveys in Sweden in 1971 – 2015.

Under de år som midvinterinventeringarna pågått har sångsvanen markant ändrat sina vanor under vinterhalvåret. Från att ha varit en art bunden till vattendrag och därmed lätt att inventera vid de årliga sjöfågelräkningarna har sångsvanen mer och mer börjat söka föda på fälten och betar sig därför på många sätt som gässen. Sångsvanen täcks därför inte särskilt bra vid de årliga midvinterinventeringarna. Från och med 1995 organiseras därför omfattande europeiska specialinventeringar av sångsvanen (och mindre sångsvanen) vart femte år, senast i januari 2015.

Vid inventeringen i januari 2015 inräknades 11648 sångsvanar, vilket är den högsta summan för de speciella sångsvaninventeringarna i landet (**Fig. 10**). Under de första åren var antalet övervintrande sångsvanar i landet ganska måttligt, men vid den första specialinventeringen 1995 noterades inte mindre än något över 7000. Inventeringen 2010 gjordes däremot under en kall vinter med endast ca 4000 sångsvanar i landet.

Sångsvanarna har noterats i den södra delen av landet, i huvudsak söder om en linje från Dalarna till Uppland (**Fig. 9**) med en markant koncentration till Skåne men också med betydande antal runt södra Kalmarsund samt på Öland och Gotland.

GÅSINVENTERINGARNA

Tabell 6. Antalet gäss av de olika arterna inräknade vid gåsinventeringarna i Sverige 2014- 15. För januari har sädgässen delats upp på taigasädgås respektive tundrasädgås, men en del redovisas som enbart sädgås.

Total number of geese of the different species counted at the counts in Sweden in 2014– 2015. For January Taiga Bean Geese and Tundra Bean Geese have been separated but some are only reported as Bean Geese.

	Sept 14	Okt 14	Nov 14	Jan 15
Sädgås <i>Anser fabalis</i>	25633	59444	49401	7549
Taigasädgås <i>Anser f. fabalis</i>				28748
Tundrasädgås <i>Anser f. rossicus</i>				5070
Spetsbergsgås <i>Anser brachyrhynchus</i>	145	1618	665	129
Grågås <i>Anser anser</i>	166305	100131	54297	37907
Bläsgås <i>Anser albifrons</i>	38	13021	15850	10503
Fjällgås <i>Anser erythropus</i>	24	0	14	0
Kanadagås <i>Branta canadensis</i>	26760	23828	32606	37801
Vitkindad gås <i>Branta leucopsis</i>	43669	166825	132896	26488
Prutgås <i>Branta bernicla</i>	603	1075	37	0

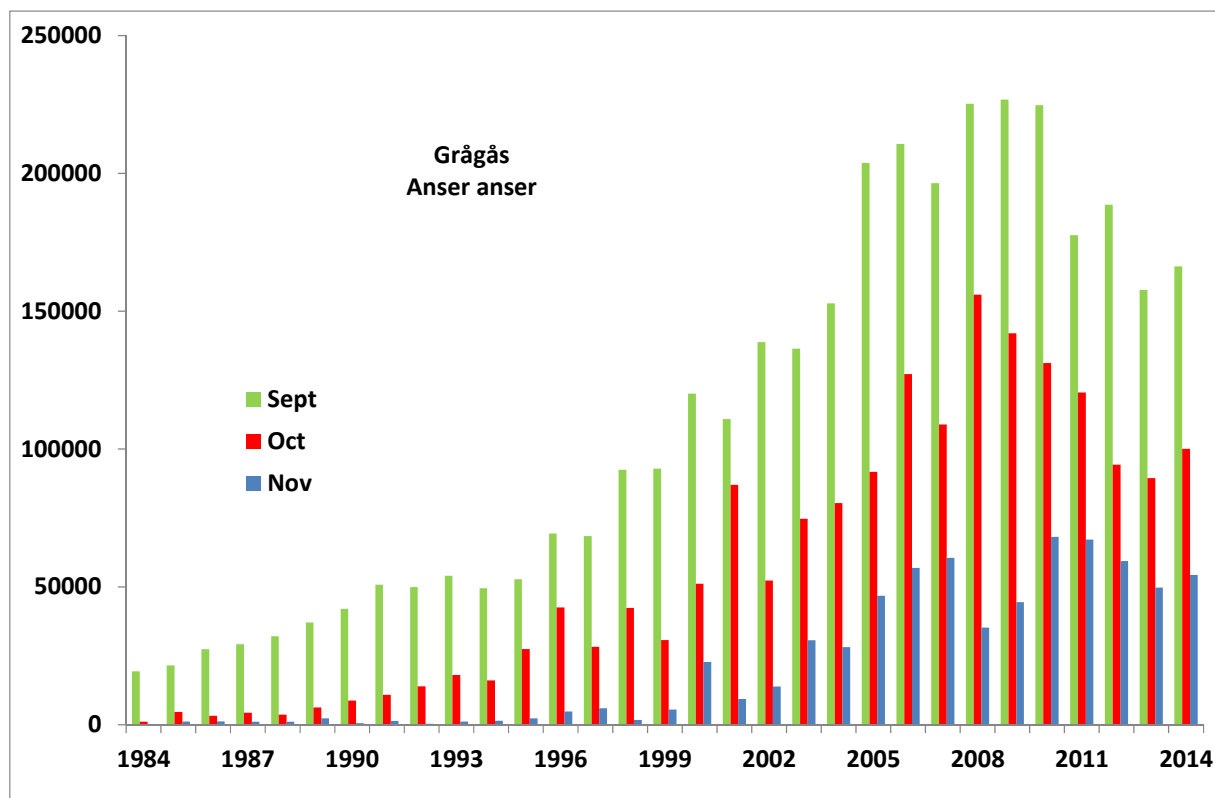
Grågås *Anser anser*

Septemberinventeringarna av grågås har nu genomförts under 31 säsonger sedan starten 1984. Under de år inventeringarna pågått ökade antalet inräknade grågäss i Sverige markant från ca 20000 1984 till 153000 i september 2004 för att kulminera 2010 då 227000 individer räknades (**Fig. 11**). Därefter har antalet grågäss följaktligen varit lägre och i september 2014 rapporterades färre än 166000 grågäss.

Även om inventeringen avser att vara fullständig så saknas de flesta år uppgifter från en del lokaler som tidigare hyst betydande höstflockar. I vissa fall kanske detta beror på att det saknats gäss på lokalen ett visst år och man inte har ansett det meningsfullt att rapportera ett helt negativt resultat, medan det andra år kanske finns gäss som inte rapporterats. Gässen sprider sig också till nya lokaler, vilket också medför att en del gäss kan förbises vid inventeringen. Vi håller det därför inte för osannolikt att det kan ha funnits ytterligare 20 000 – 30 000 grågäss i landet, vid de senaste årens septemberräkningar, dvs. totalsumman torde ha överskridit 250000 individer under hösten 2010. Även om en del grågäss kan ha förbisetts i september 2011 - 2014 så är minskningen sedan 2010 säkerställd och man kan räkna med att septemberbeståndet de senaste fyra höstarna legat mellan 175000 och 200000.

I september har grågässen i huvudsak varit koncentrerade till södra Sverige med stora flockar i Skåne och Mellansverige samt längs kusterna från Kalmarsund/Öland till norra Bohuslän (**Fig. 12**). Förekomsten på Västkusten är av mer sentida datum, medan grågässen tidigt visade sig i stora flockar i Skåne, Kalmarsundsregionen och i Mälardalen. Under senare år har en hel del flockar också etablerats längs Norrlandskusten i takt med att de häckande grågässen spridits norrut efter kusterna.

Fram till början av 1990-talet lämnade merparten av gässen lämnat landet innan inventeringen i oktober (**Fig. 11**). Andelen grågäss som stannade ökade genom åren och de senaste höstarna fanns ca 2/3 av de räknade grågässen från september kvar i landet i oktober. Gässen har då varit mer koncentrerade till södra Sverige och de flesta flockar har lämnat Norrlandslokalerna. I södra Sverige finner man flockarna på i princip samma lokaler som i september, men många av de stora flockarna har nu lämnat Kalmarsundsregionen. I november sker en fortlöpande koncentration av de kvarvarande grågässen till södra och sydvästra Sverige.

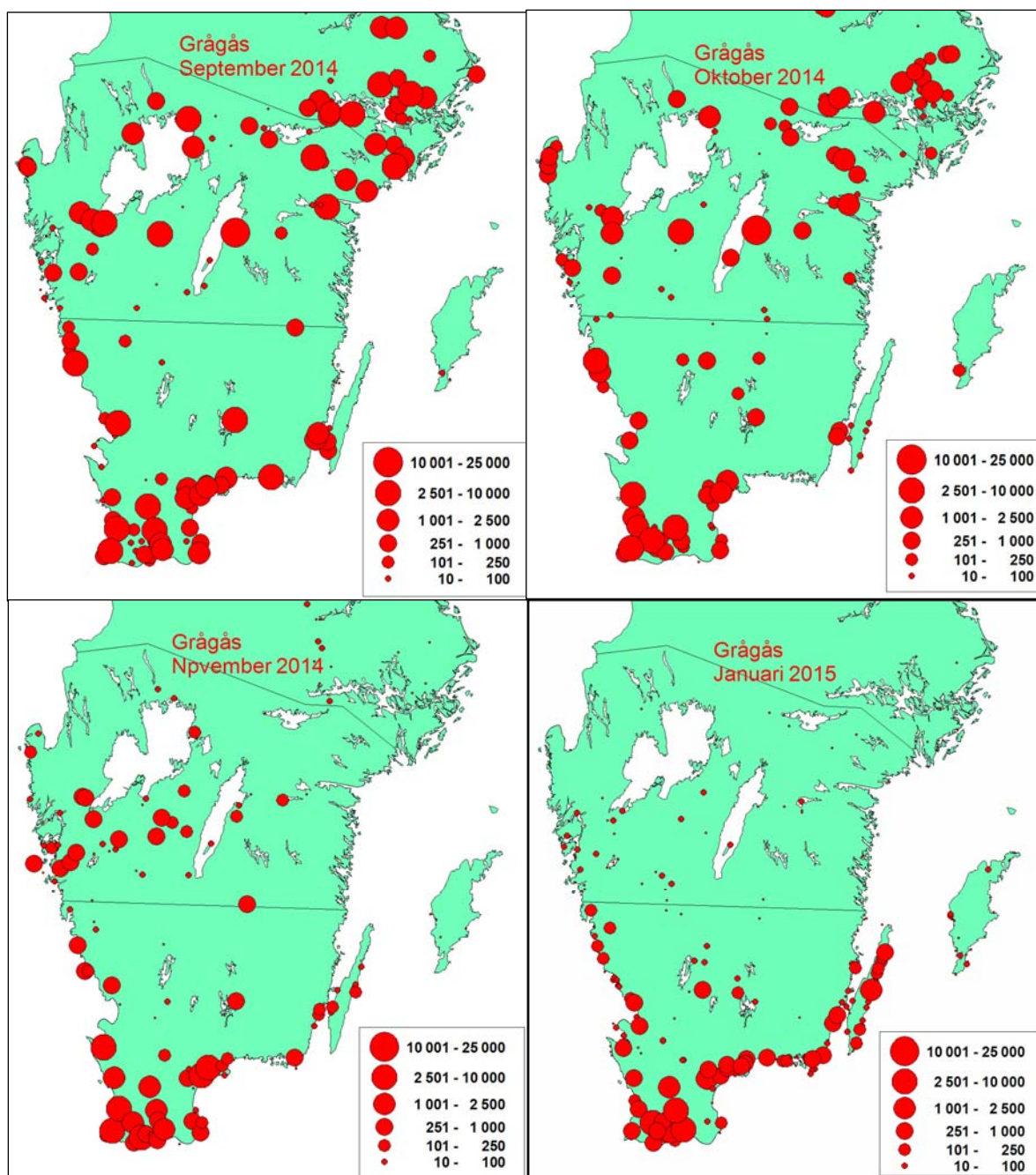

Fig. 11. Antalet inräknade grågäss *Anser anser* i Sverige vid höstinventeringarna i Sverige 1984 - 2014.

Number of Greylag Geese Anser anser counted in Sweden during autumn counts in 1984 – 2014.

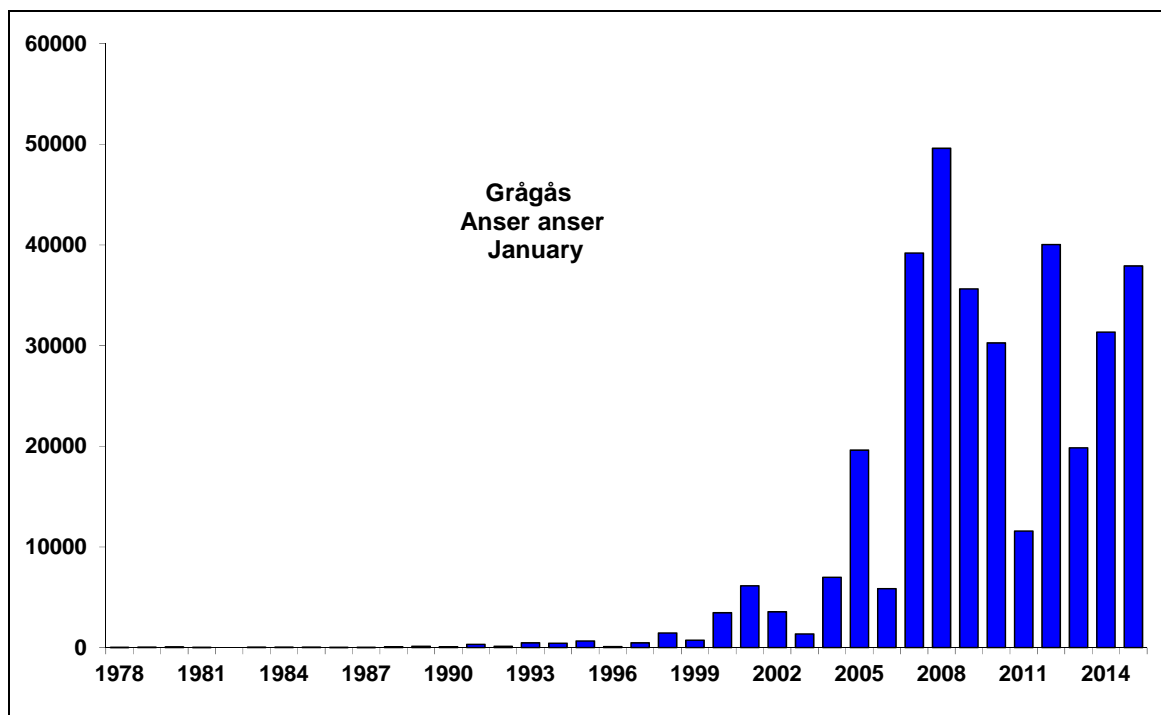
Ökningen i grågäsbeståndet har inte varit kontinuerlig över tid (**Fig. 11**). Fram till mitten av 1990-talet ökade förekomsten sakta men säkert. En rejäl ökning i antalet inräknade gäss följde sedan och mellan september 1995 och september 2000 fördubblades antalet inräknade grågäss i landet. En del av ojämnheter i kurvan kan säkert återföras till olika väderleksförhållanden. Vissa år har fler grågäss lämnat Sverige före inventeringen jämfört med andra år.

Antalet grågäss i januari har varierat en del beroende på vinterns hårdhet (**Fig. 13**). Före år 2000 var antalet grågäss i Sverige i januari lågt även om flockar om några få hundra kunde ses i sydvästra Skåne enstaka år. Antalet ökade sedan raskt och i januari 2004 räknades 6885 grågäss, men det överträffades 2005 med 20000 inräknade. Den milda vintern 2007 fanns det inte oväntat väsentligt fler grågäss i Sverige än föregående vintrar och de senaste sex vintrarna har antalet grågäss i januari legat mellan 30000 och 50000 med undantag för den riktigt kalla vintern 2011, då antalet grågäss i Sverige endast var 12500 samt januari 2013 då antalet var runt 20000. Vid den senaste inventeringen i januari 2015 noterades närmare 38000 grågäss i landet.

Fig. 12. Grågåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringarna 2014 - 2015.
The distribution of Greylag Geese in south Sweden at the censuses in 2014-2015.

I januari har grågässen i huvudsak varit koncentrerade till Skåne samt kusterna i Halland, Blekinge, Kalmarsund och Öland. Några få större flockar har setts längre norrut, men i huvudsak har endast enstaka individer och mindre grupper observerats utanför de nämnda områdena

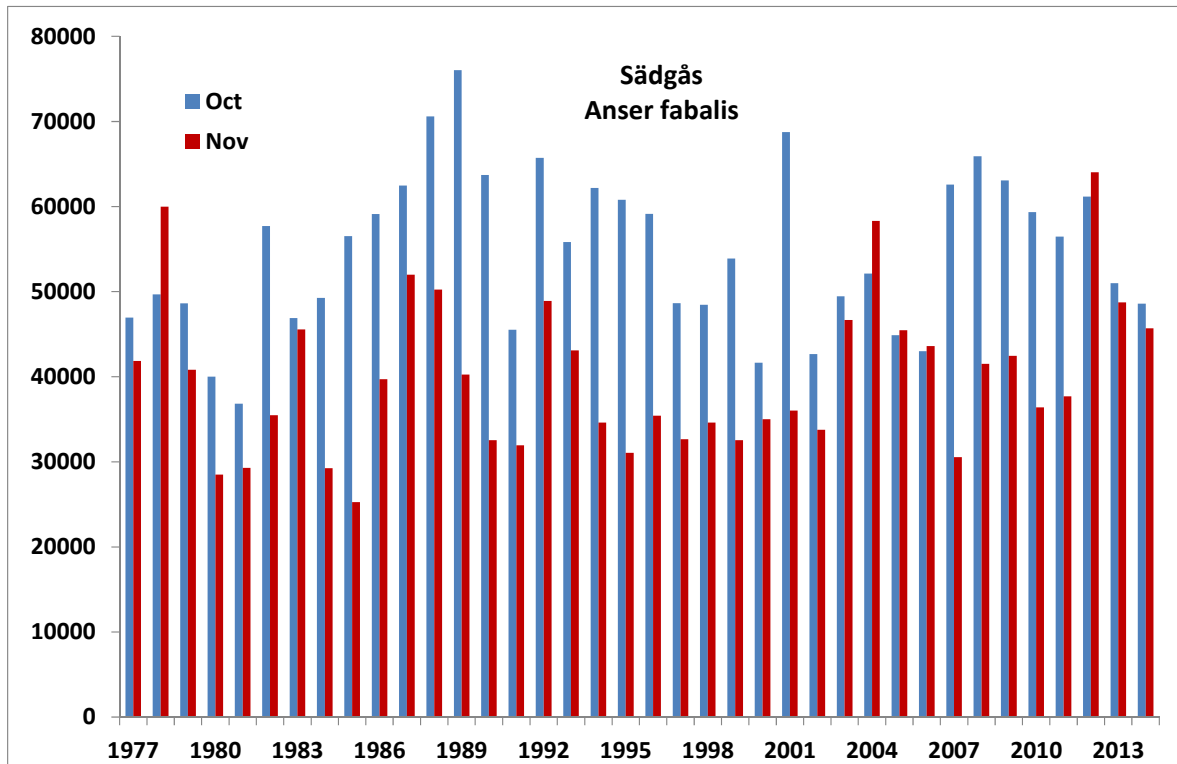
Fig. 13. Antalet grågäss *Anser anser* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2015.
Number of Greylag Geese Anser anser at the January counts in Sweden 1978 – 2015.

Sädgås *Anser fabalis*

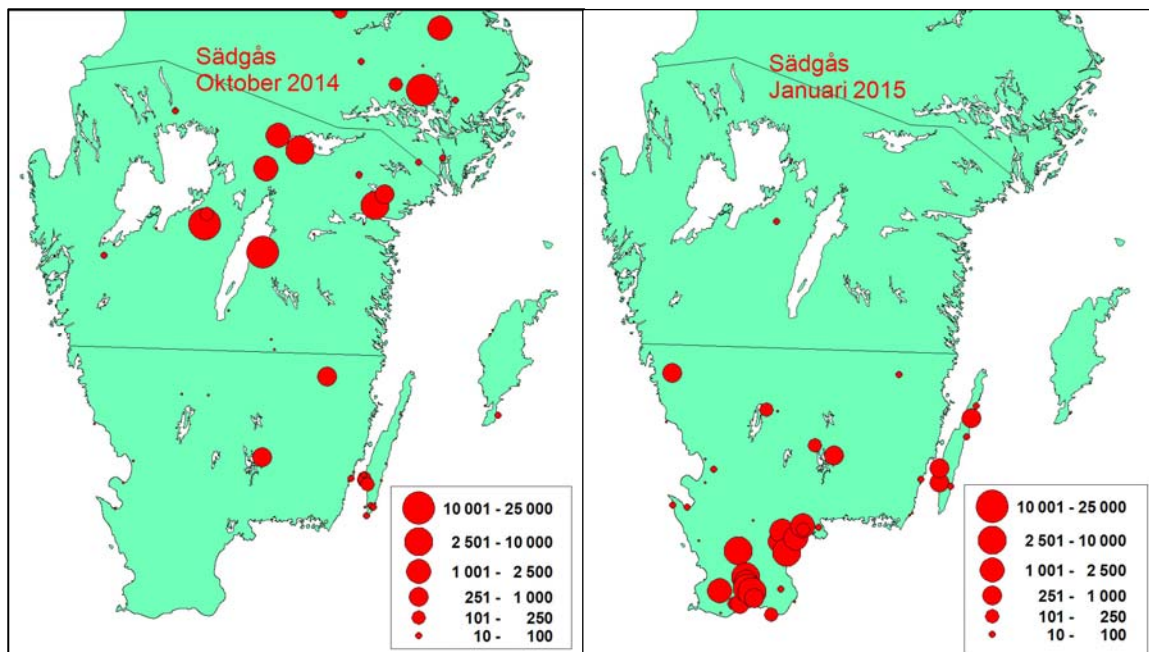
För sädgåsen är oktoberinventeringen den viktigaste eftersom vi då har beståndet väl samlat på ett måttligt antal lokaler (**Fig. 14, 15**) och frostperioder ännu inte hunnit påverka sädgåsens utbredning. I oktober finns också en mycket stor del av världsbeståndet av taigasädgäss inom landets gränser. I november (vissa år) och särskilt i januari har en betydande del av sädgåsen flyttat ut ur landet och den andel av beståndet vi har kvar är starkt beroende av väderleksförhållandena.

Vid årets oktoberinventering inräknades 59000 sädgäss att jämföra med 51000 året innan (**Fig. 14**). Sedan 2007 har antalet sädgäss i landet legat runt denna nivå vid oktoberinventeringarna, medan antalet varit lägre under ett antal år före 2007. Till skillnad från oktoberinventeringarna har antalet sädgäss i landet i november varit betydligt mer stabilt om man undantar ett par av de första åren. Antalet sädgäss i november har de flesta år legat mellan 30 000 och 40 000 med ganska måttliga fluktuationer.

Sädgåsen representeras i vårt land av två olika former, taigasädgåsen *Anser fabalis fabalis* och tundrasädgåsen *Anser fabalis rossicus*, av vilka taigasädgåsen är den dominerande formen i Sverige. Särskilt i oktober hyser Sverige en mycket betydande andel av det totala beståndet av denna sädgåsform. På de flesta viktigare lokaler inventeras sädgåsen under sina födosöksflygningar till och från sjöarna. När det är halvmörkt är det svårt (omöjligt) att skilja de båda formerna. De senaste åren har det funnits indikationer på att tundrasädgåsen kan vara vanligare i Sverige under flyttningen än man tidigare antagit och vid inventeringarna 2009 gjordes speciella kontroller varvid ca 9200 tundrasädgäss påträffades, främst i Mellansverige, i oktober. I Skåne, där räkningarna skett på fälten i alla år har mindre antal tundrasädgäss observerats regelbundet.

Fig. 14. Antalet sädgås *Anser fabalis* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2014.
Number of Bean Geese Anser fabalis at the autumn counts in Sweden 1977 – 2014.

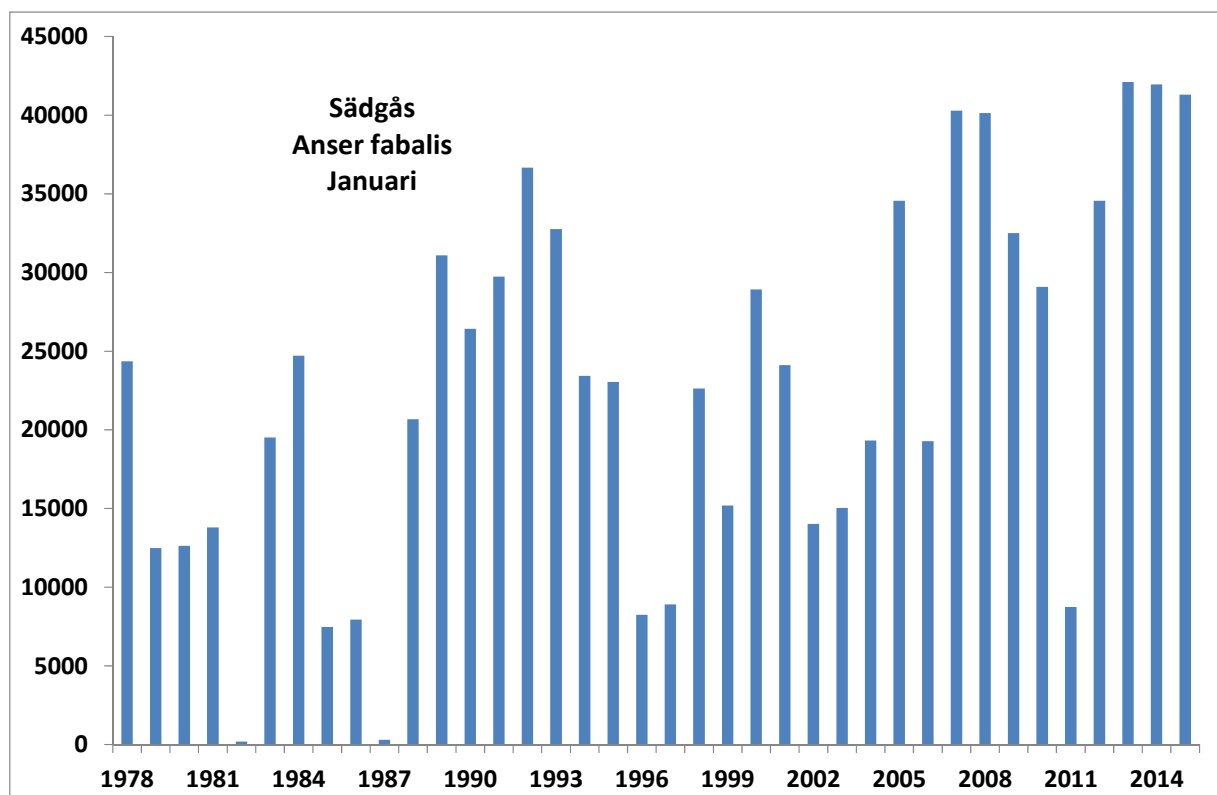
Fig. 15. Sädgåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringarna i oktober 2014 och januari 2015.
The distribution of Bean Geese in southern Sweden at the censuses in October 2014 and January 2015.

Inventeringsresultaten för oktober visar en nedåtgående trend för sädgåsen i landet från toppnoteringen med 80 000 1989 till ca 50 000. Från och med 2007 har antalet sädgäss (ej separerade på former) i Sverige i oktober åter varit högre. Av allt att döma är förekomsten av *rossicus* i Sverige om höstarna ny och skulle kunna förklara de högre siffrorna för sädgås totalt under några av de senaste höstarna

Antalet sädgäss i Sverige under vintern har visat en betydande variation mellan åren beroende på vinterns karaktär (**Fig. 16**). I januari 2013 – 2015, som var milda noterades de högsta summorna sedan inventeringarna startade, runt 40000 - 42000.

Vid januariinventeringarna 2014 och 2015 ägnades speciell uppmärksamhet åt förekomsten av tundrasädgäss i flockarna. I januari 2014 registrerades totalt 23391 taigasädgäss, 9330 tundrasädgäss, medan 9241 rapporterades som enbart sädgäss. I januari 2015 var motsvarande siffror 28748 taigasädgäss, 5070 tundrasädgäss och 7549 rapporterades som enbart sädgäss. Merparten av de senare rapporterades från lokaler som normalt enbart hyser taigasädgäss. Vinterinventeringarna kommer att få en speciell betydelse när det gäller att följa utvecklingen hos taigasädgåsen eftersom den då är koncentrerad till ett mindre område runt Sverige, Danmark, Tyskland och Polen.

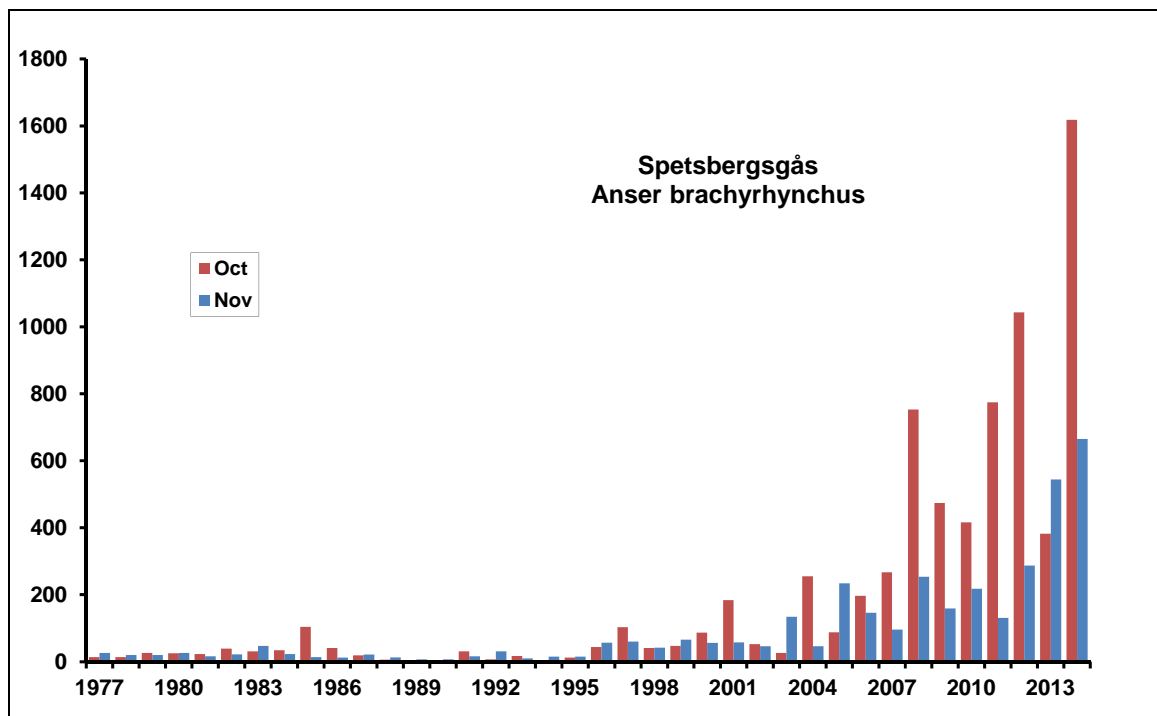
Sädgåsen i januari har normalt varit koncentrerade till Skåne med endast mindre antal i andra delar av landet (**Fig. 15**). 2014 och 2015 var milda vintrar och fler gäss sågs längre norrut än Skåne. I Skåne har tundrasädgåsen visat en markant koncentrerad förekomst till Kristianstadstrakten.

Fig. 16. Antalet sädgäss *Anser fabalis* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2015. Number of Bean Geese *Anser fabalis* at the January counts in Sweden 1978 – 2015.

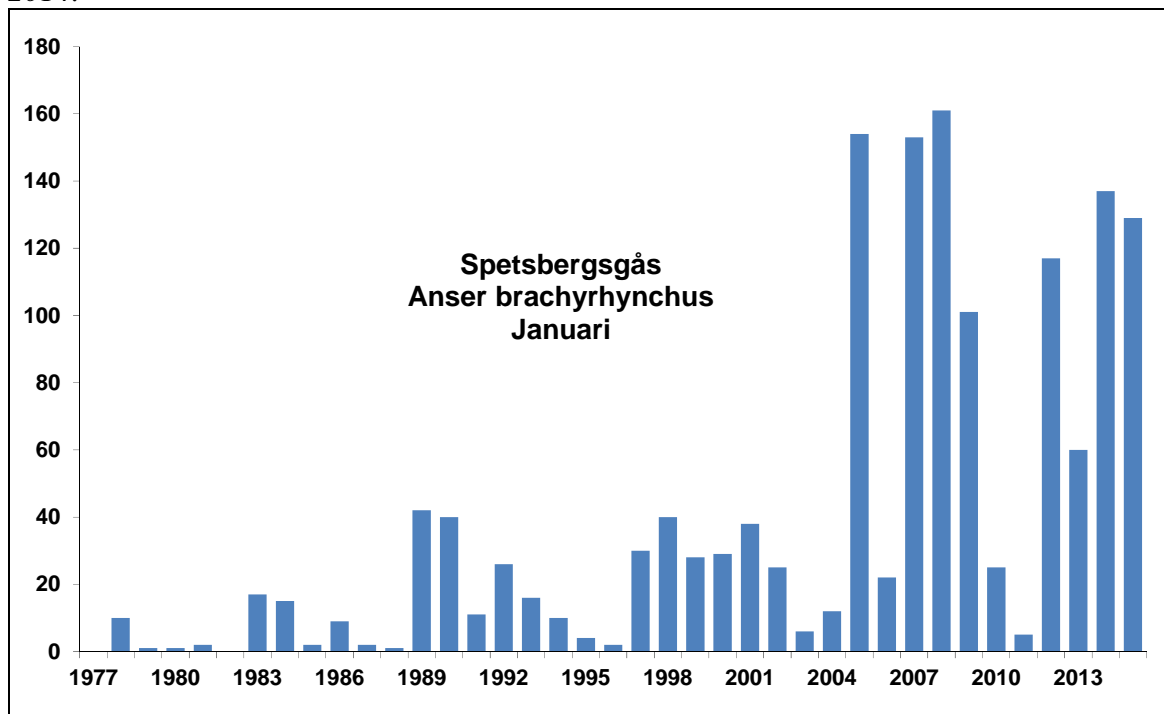

Spetsbergsgås *Anser brachyrhynchus*

Fig. 17. Antalet spetsbergsgäss *Anser brachyrhynchus* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2014.

*Number of Pinkfeet *Anser brachyrhynchus* at the autumn counts in Sweden 1977 – 2014.*

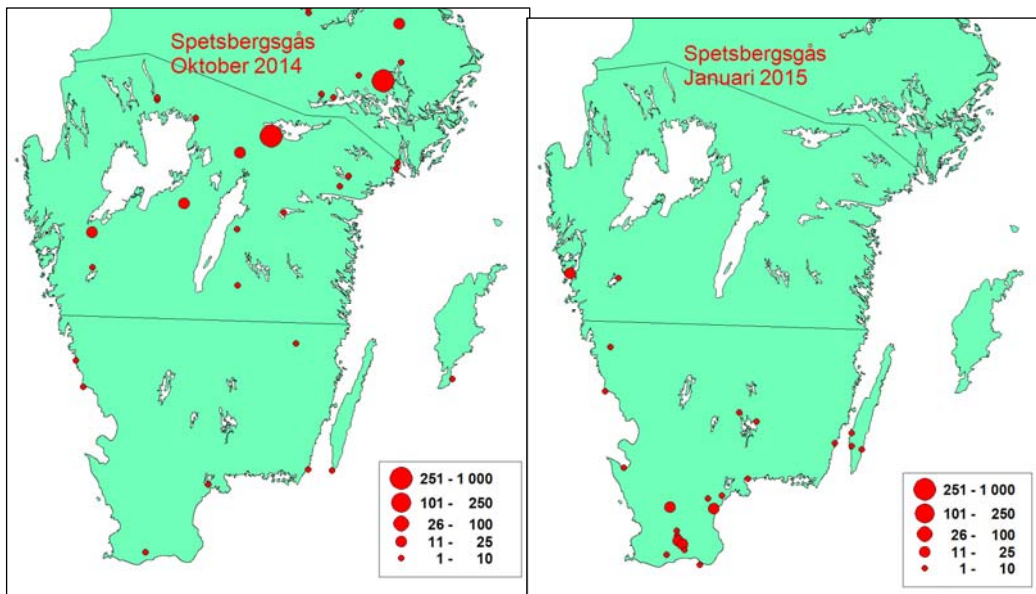
Fig. 18. Antalet spetsbergsgäss *Anser brachyrhynchus* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2015.

*Number of Pinkfeet *Anser brachyrhynchus* at the January counts in Sweden 1978 – 2015.*

Spetsbergsgåsen har regelbundet observerats i mindre antal främst i sädgåsflockarna på olika lokaler i södra Sverige. Fram till år 2000 låg totalsumman under 100 individer vid de flesta inventeringarna. Därefter visar det generella mönstret på en successiv ökning, låt vara med stora mellanårsvariationen (**Fig. 17**). År 2014 inräknades mer än 1600 spetsbergsgäss, vilket är det klart högsta antalet som noterats sedan inventeringarna startade. Rent generellt kan man nog konstatera att spetsbergsgåsen är underrepresenterad i protokollen eftersom den förekommer blandad med sädgässen i de stora flockarna och lätt undgår upptäckt särskilt när räkningarna sker under utfloget från nattkvarteret.

Antalet spetsbergsgäss i januari är betydligt lägre än under hösten, men även här har arten ökat under senare år (**Fig. 18**). Före 2005 var januarisummorna endast på några tiotal spetsbergsgäss men under de senaste tio vintrarna har vid flera tillfällen mer än 100 spetsbergsgäss räknats in.

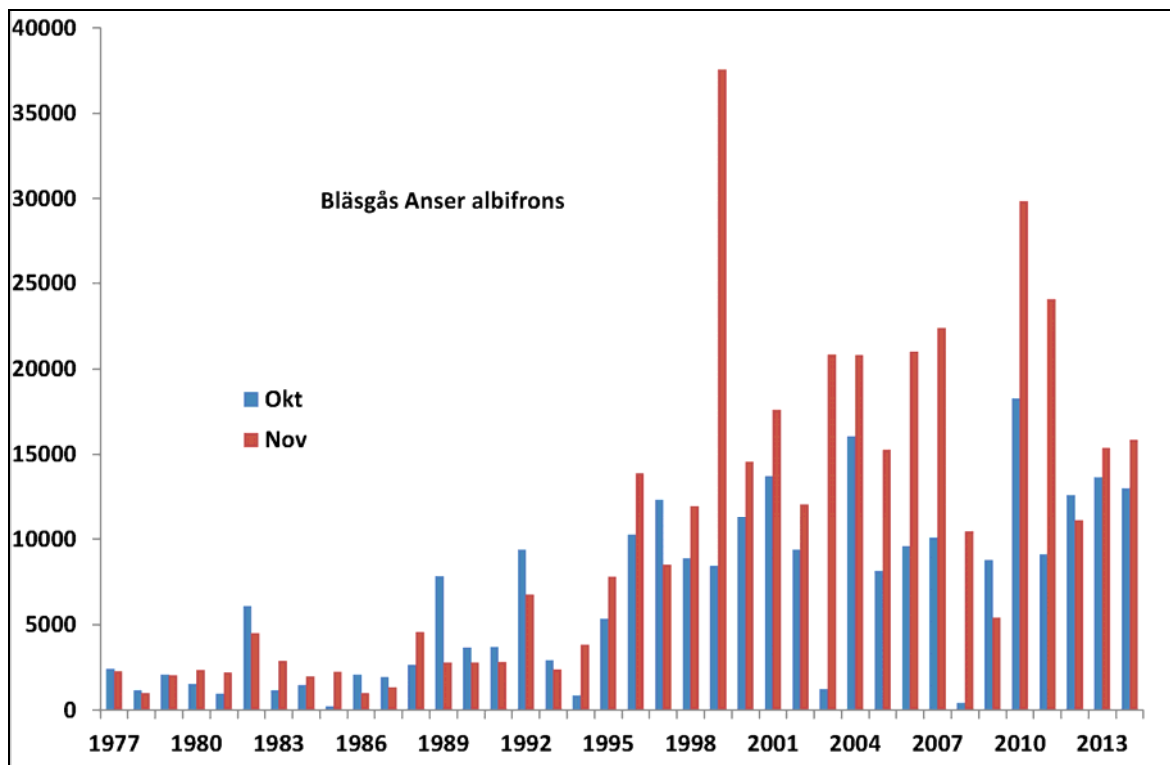
I oktober 2014 observerades flertalet inräknade spetsbergsgäss i Mellansverige (**Fig. 19**) med endast ett mindre antal spetsbergsgäss på andra lokaler. Under vintern har de observerade spetsbergsgässen huvudsakligen funnits i Skåne

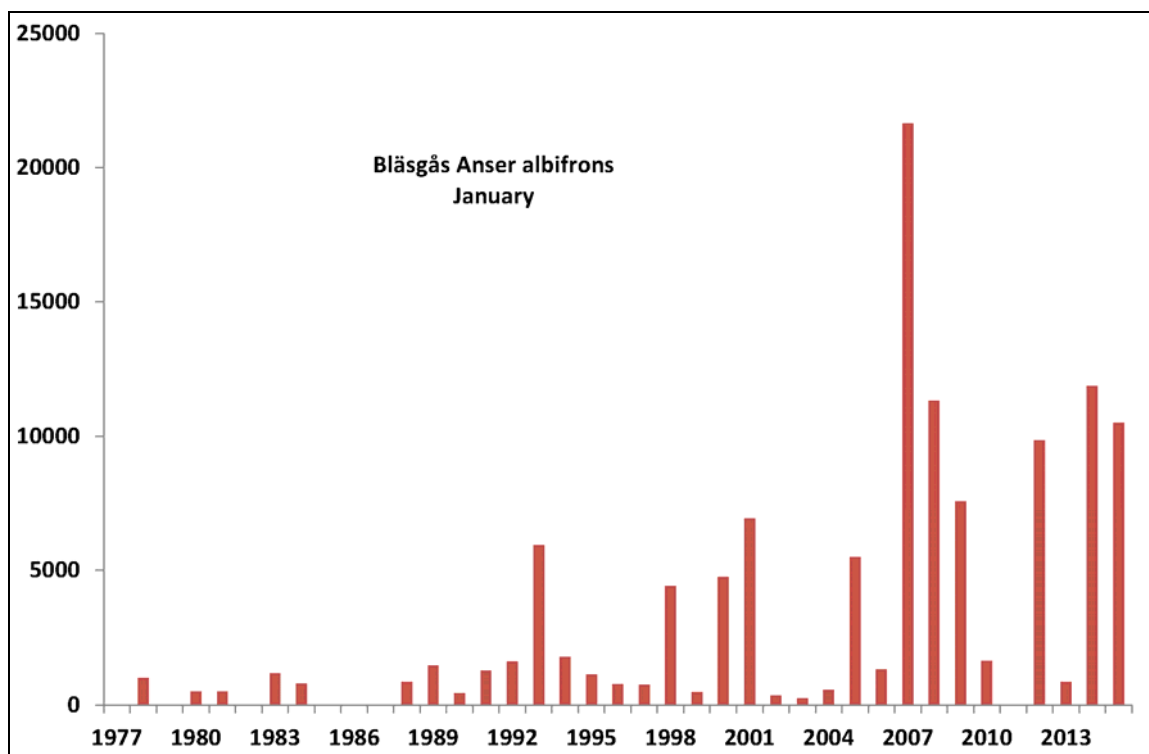
Fig. 19. Spetsbergsgåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringarna i oktober 2014 och januari 2015.

The distribution of Pink-footed Geese in southern Sweden at the censuses in October 2014 and January 2015.

Bläsgås *Anser albifrons*

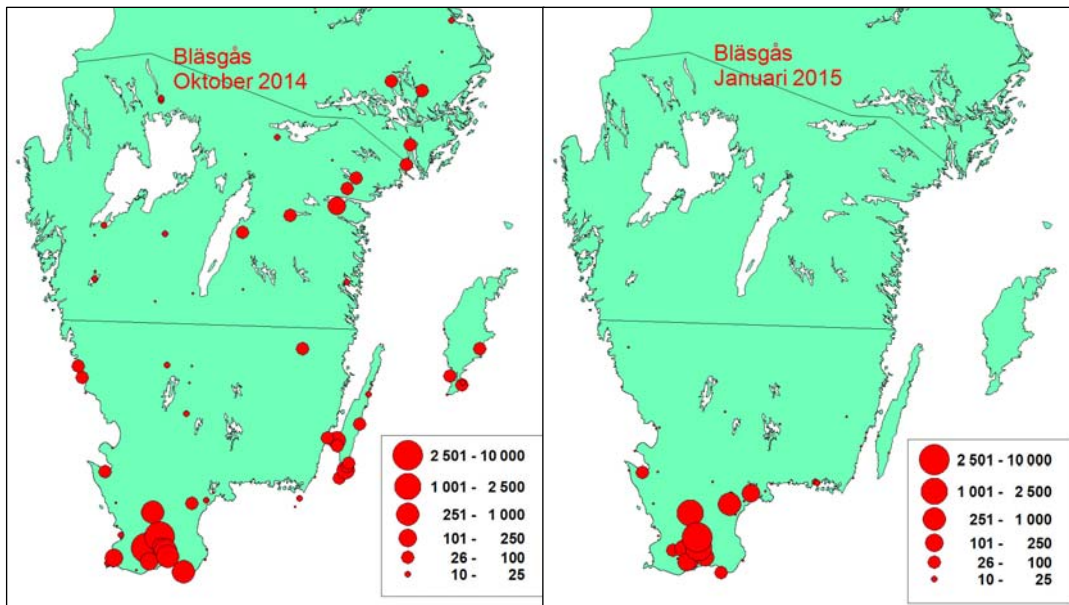
Fig. 20. Antalet bläsgäss *Anser albifrons* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2014.
Number of White-fronted Geese Anser albifrons at the autumn counts in Sweden 1977 – 2014.

Fig. 21. Antalet bläsgäss *Anser albifrons* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2015.
Number of White-fronted Geese Anser albifrons at the January counts in Sweden 1978 – 2015.

De senaste åren har antalet bläsgäss i oktober vanligen varierat mellan 8000 och 12000 individer, men i oktober 2010 inräknades 18255 bläsgäss, vilket är den hösta oktobersiffran hittills (**Fig. 20**). Fram till mitten av 2000-talet räknades som mest ca 7000 individer, därefter har förekomsten uppenbart ökat. Antalet har som regel visat betydande variation mellan åren, vilket sammanhänger med att huvudsträcket från den ryska tundran till övervintringsområdena i Nordsjöländerna huvudsakligen går söder om Östersjön. Vid sydostliga vindar under flyttningen blir antalet rastare i Skåne större. I november har bläsgässen normalt varit fler och några år var novembersumman högre än 20000. 1999 sågs högsta antalet hittills med mer än 35000 bläsgäss i södra Sverige.

Bläsgåsen är ganska känslig för frost och under kalla vintrar saknas den nästan helt i landet (**Fig. 21**). Detta medför att mellanårsvariationen i antalet övervintrande bläsgäss är stor. Som exempel kan nämnas att de ytterst sparsamma förekomsterna i januari 2010, 2011 och 2013 sammanfaller med kalla vintrar och att rekordnoteringen från 2007 på drygt 20000 individer sammanfaller med ovanligt milda vintertemperaturer i södra Sverige. I januari 2015 observerades mer än 10000 individer, merparten av dessa förekom i Skåne (**Fig. 22**).

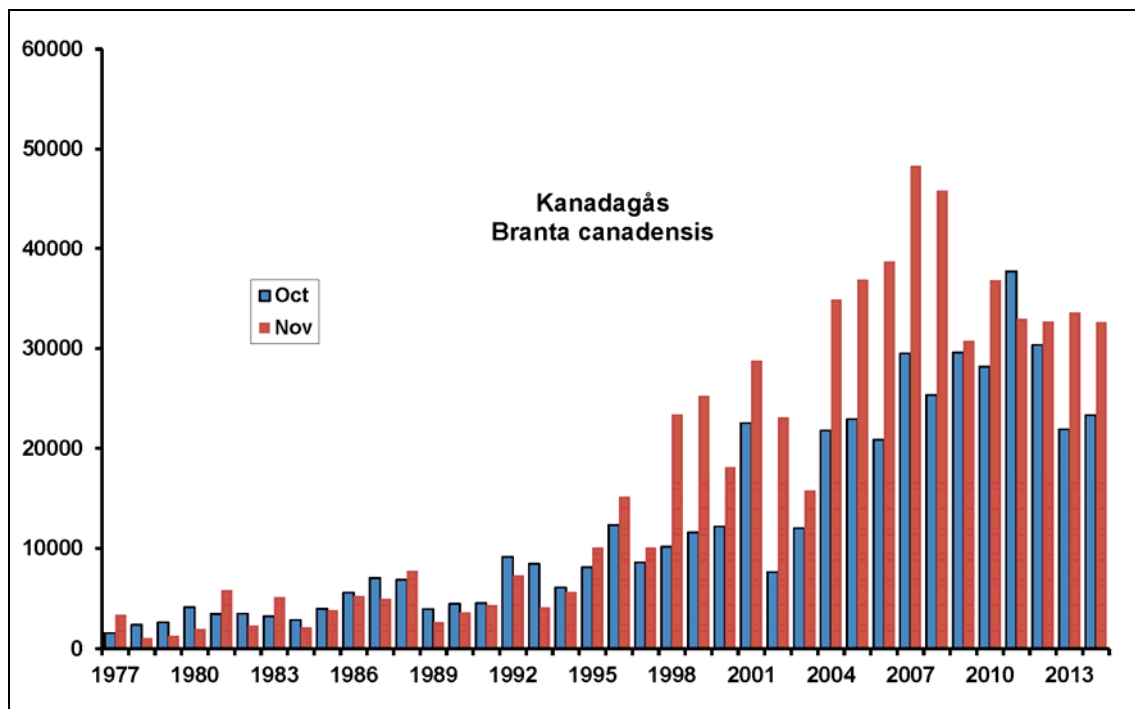

Fig. 22. Bläsgåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringarna i oktober 2014 och januari 2015.

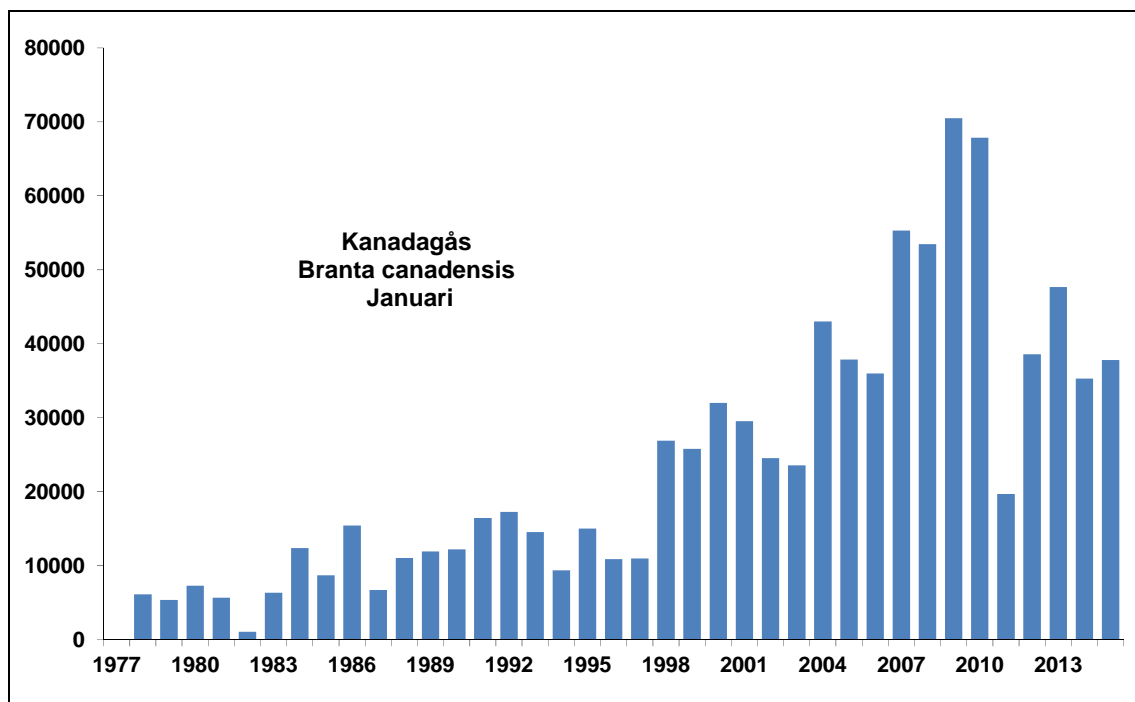
The distribution of White-fronted Geese in southern Sweden at the censuses in October 2014 and January 2015.

Kanadagås *Branta canadensis*

Fig. 23. Antalet kanadagäss *Branta canadensis* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2014.
Number of Canada Geese Branta canadensis at the autumn counts in Sweden 1977 – 2014.

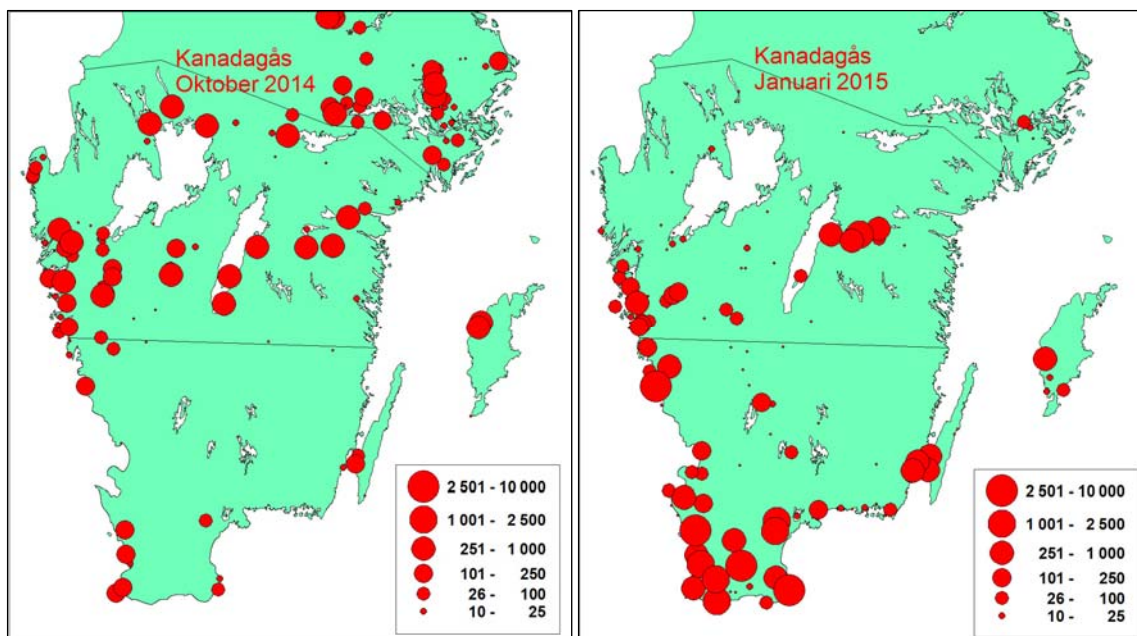

Fig. 24. Antalet kanadagäss *Branta canadensis* vid januariinventeringarna 1978 – 2015.
Number of Canada Geese Branta canadensis at the January counts in 1978 – 2015.

Kanadagåsen förekommer mer spridd än sädgåsen och omfattas därför inte lika effektivt av inventeringarna som denna. Under höstarna ses sålunda endast en mindre del av landets kanadagäss på de inventerade lokalerna. Det är svårt att skatta hur stor del av beståndet som täcks in, vilket gör det svårt att skatta dess verkliga storlek.

Både höst (**Fig. 23**) och januariinventeringarna (**Fig. 24**) visar en mycket markant ökning av antalet inräknade kanadagäss fram till och med 2008 resp. 2010, varefter både höst och vintersiffrorna visar en klar nedgång. I januari 2009 och 2010 var antalet inräknade gäss omkring 70000 (**Fig. 24**). Januari 2011 var som nämnts betydligt kallare och antalet räknade kanadagäss var också väsentligt lägre, endast ca 21000. De senaste tre vintrarna var mildare, men antalet kanadagäss i landet var betydligt lägre än under toppåren, kring 35000 – 45000

I oktober 2014 noterades endast ett mindre antal kanadagäss i sydligaste Sverige. Merparten återfanns i Mellansverige. I januari hade däremot merparten av kanadagässen lämnat områdena norr om Skåne och västkusten (**Fig. 25**) med undantag för en del större flockar i Östergötland och Kalmarsund.

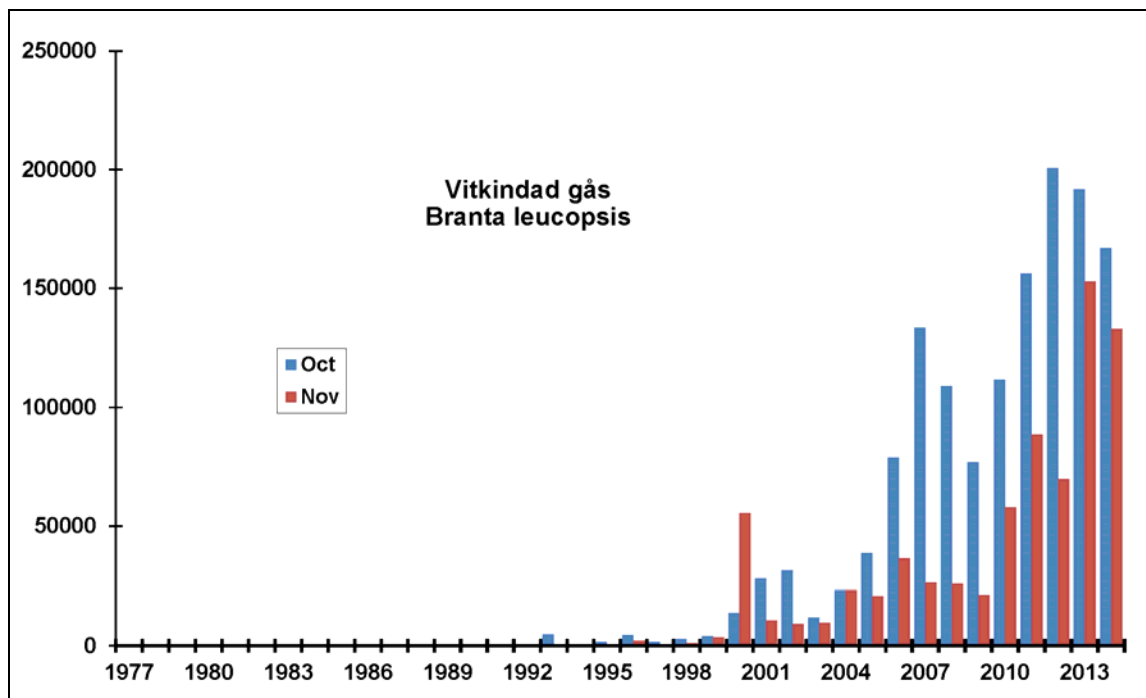

Fig. 25. Kanadagåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringarna i oktober 2014 och januari 2015.

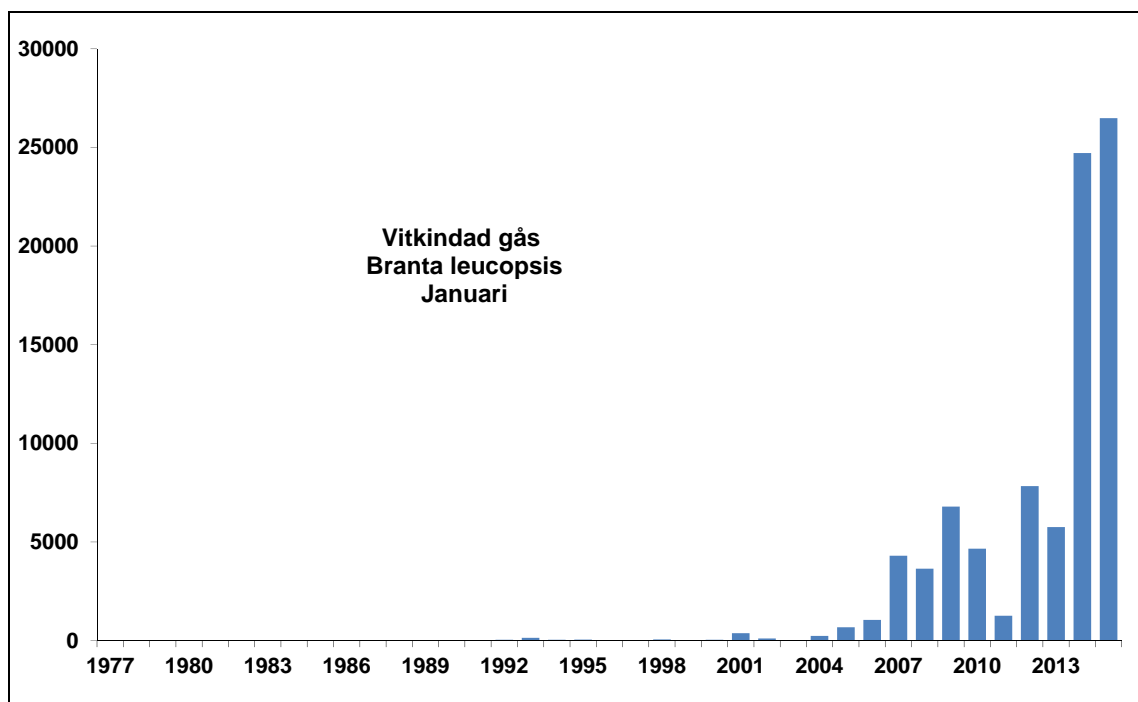
The distribution of Canada Geese in southern Sweden at the censuses in October 2014 and January 2015.

Vitkindad gås *Branta leucopsis*

Fig. 26. Antalet vitkindade gäss *Branta leucopsis* vid höstinventeringarna i Sverige 1977 – 2014.
*Number of Barnacle Geese *Branta leucopsis* at the autumn counts in Sweden 1977 – 2014.*

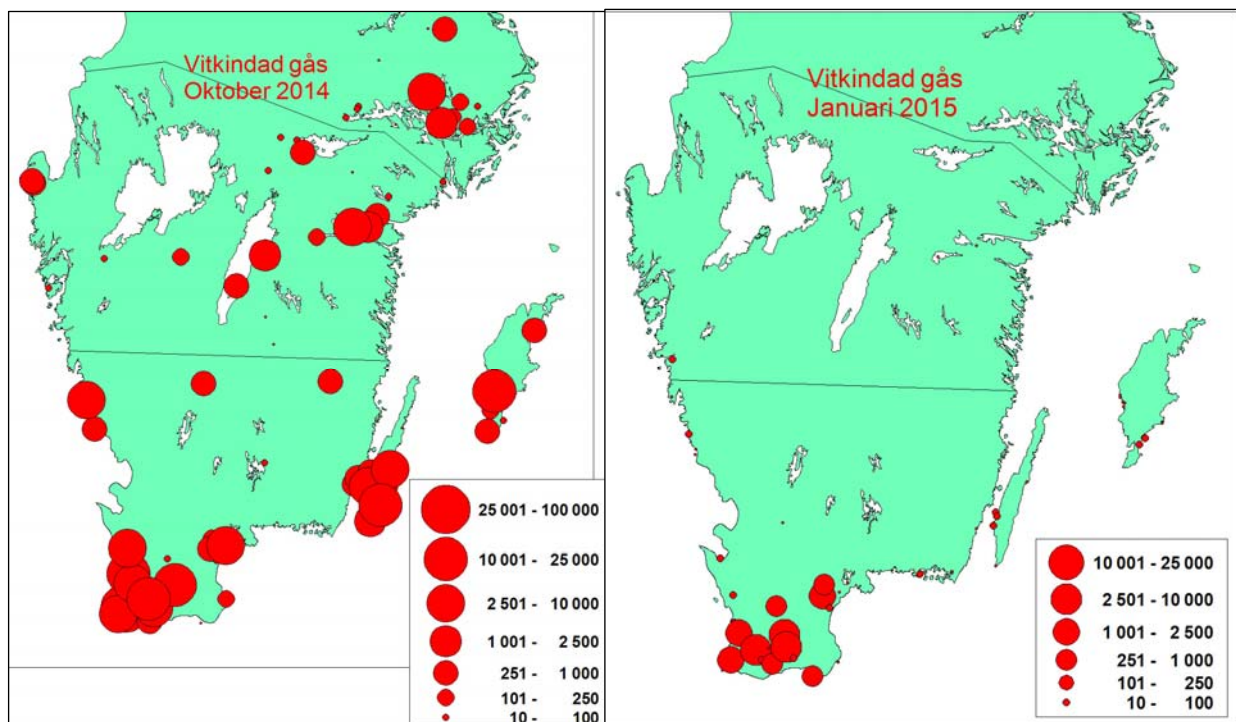

Fig.27. Antalet vitkindade gäss *Branta leucopsis* vid januariinventeringarna i Sverige 1978 – 2015.
*Number of Barnacle Geese *Branta leucopsis* at the January counts in Sweden 1978 – 2015.*

Den vitkindade gåsen tillhör de arter som mest markant ändrat sina rastvanor under de senaste åren. Under de första årens inventeringar förekom endast små grupper och flockar blandade med de andra arterna. Under 1990-talet började emellertid större antal dyka upp och mer än tusentalet vitkindade gäss kunde ses.

Fram till år 2000 påträffades endast mycket få vitkindade gäss under höstinventeringarna, men år 2000 inträffade en formlig invasion av vitkindade gäss med rekordmånga 55000 i södra Sverige vid novemberinventeringen (**Fig. 26**). Även under de efterföljande novemberräkningarna sågs relativt sett höga antal, men det dröjde fram till 2010 innan ett liknande antal observerades. Sedan dess har arten ökat ytterligare och i november 2013 och 2014 noterades 150000 respektive 133000 individer. Ökningen i oktober är likartad den i november, men har faktiskt gått ännu snabbare. I oktober 2012 var den vitkindade gåsen den vanligaste arten på inventeringslokalerna med mer än 200000 individer. År 2013 och 2014 sågs också många vitkindade gäss, men summorna var något lägre, 192000 respektive 166000. Flockarnas geografiska fördelning under oktoberinventeringarna 2014 framgår av **Fig. 28**. De största flockarna återfanns i Skåne samt på Öland och Gotland men stora flockar fanns också på ett antal andra lokaler, t.ex. runt Bråviken.

Innan januari 2001 sågs endast mindre antal vitkindade gäss i Sverige under nämnda månad. Antalet ökade emellertid under 2000-talet och i januari 2007 - 2010 har mellan 4000 och 7000 inräknats årligen (**Fig. 27**), främst i Skåne (se Fig. 28 för januariutbredningen 2015). Den hårdare vintern 2011 sågs endast 1265 vitkindade gäss, medan ca 8000 respektive 6000 inräknades de mildare vintrarna 2012 och 2013. I januari 2015 noterades det högsta antalet hittills för vintern med närmare 26500 övervintrande vitkindade gäss.

Fig. 28. Den vitkindade gåsens utbredning i södra Sverige vid inventeringarna i oktober 2014 och januari 2015.

The distribution of Barnacle Geese in southern Sweden at the censuses in October 2014 and January 2015.

HUR GÅR DET FÖR SVERIGES SJÖFÅGLAR OCH GÄSS?

Tabell 7. Beståndsutvecklingen enligt TRIM-analyserna, för 29 sjöfågelarter i september respektive januari för respektivearts hela (Hela) tidsserie samt för de tio (10) senaste åren. Grönt: signifikant ökning; rött signifikant minskning; vitt: ingen signifikant trend; i.u., ingen uppgift, dvs trend ej beräkningsbar.

Population trends according to the TRIM- analyses for 29 seabird species in September and January, respectively, for the entire (Hela) time series for each of the species and for last ten (10) years. Green: significant increase; red: significant decrease; white: no significant trend; i.u.: trend not estimated.

	September		Januari	
	Hela	10	Hela	10
Knölsvan <i>Cygnus olor</i>	Grönt	Grönt	Grönt	Rött
Sångsvan <i>C. cygnus</i>	Grönt	Vitt	Grönt	Rött
Gravand <i>Tadorna tadorna</i>	Rött	Vitt	Vitt	Rött
Bläsand <i>Anas penelope</i>	Grönt	Vitt	Grönt	Rött
Snatterand <i>A. strepera</i>	Grönt	Grönt	Grönt	Grönt
Kricka <i>A. crecca</i>	Grönt	Vitt	Vitt	Rött
Gräsand <i>A. platyrhynchos</i>	Rött	Vitt	Grönt	Grönt
Stjärtand <i>A. acuta</i>	Grönt	Vitt	Vitt	Rött
Skedand <i>A. clypeata</i>	Grönt	Grönt	i.u.	i.u.
Brunand <i>Aythya ferina</i>	Grönt	Grönt	Grönt	Rött
Vigg <i>A. fuligula</i>	Grönt	Vitt	Grönt	Rött
Bergand <i>A. marila</i>	Vitt	Vitt	Grönt	Grönt
Ejder <i>Somateria mollissima</i>	Rött	Rött	Grönt	Grönt
Alfågel <i>Clangula hyemalis</i>	i.u.	i.u.	Rött	Rött
Sjörre <i>Melanitta nigra</i>	Grönt	Grönt	Grönt	Grönt
Svärta <i>M. fusca</i>	Rött	Grönt	Vitt	Grönt
Knipa <i>Bucephala clangula</i>	Grönt	Grönt	Grönt	Grönt
Salskrake <i>Mergellus albellus</i>	i.u.	i.u.	Grönt	Grönt
Småskrake <i>Merganser serrator</i>	Rött	Vitt	Grönt	Rött
Storskrake <i>M. merganser</i>	Grönt	Grönt	Grönt	Rött
Smålom <i>Gavia stellata</i>	Grönt	Rött	Vitt	Grönt
Storlom <i>G. arctica</i>	Grönt	Vitt	Grönt	Rött
Smådopping <i>Tachybaptus ruficollis</i>	Vitt	Rött	Grönt	Rött
Skåggdopping <i>Podiceps cristatus</i>	Vitt	Rött	Grönt	Rött
Gråhakedopping <i>P. grisegena</i>	Grönt	Vitt	Grönt	Rött
Svarthakedopping <i>P. auritus</i>	Rött	Vitt	Grönt	Grönt
Storskarv <i>Phalacrocorax carbo</i>	Grönt	Vitt	Grönt	Rött
Häger <i>Ardea cinerea</i>	Grönt	Vitt	Grönt	Rött
Sothöna <i>Fulica atra</i>	Vitt	Rött	Grönt	Rött
Tobisgrissla <i>Cephus grylle</i>	i.u.	i.u.	Grönt	Rött

Frågan i kapitelrubriken kan rent allmänt besvaras med att det går bra för de svenska rastande och övervintrande sjöfågelbestånden. Om man ser till de långtidstrender som baseras på de landbaserade räkningarna (**Tabell 7**), så har majoriteten av arterna ökat. Däremot har de flesta övervintrande arterna en nedåtgående trend under de senaste tio åren, så är dock inte fallet för de rastande bestånden.. Att flertalet övervintrande sjöfågelarter ökat sin numerär längs den svenska

kusten visar även resultaten från den landsomfattande inventeringen av södra Sveriges inre vatten.

Den ökning av övervintrande sjöfåglar som skett under de senaste 50 åren avspeglar helt säkert inte motsvarande ökning hos de häckande populationerna, även om så kan vara fallet för enstaka arter eller till en viss del. Förklaringen står snarare att söka i förändrat beteende hos fåglarna. En uppenbar faktor i detta sammanhang är det all mildare vinterklimatet som i sin tur medfört minskad isutbredning. Minskat istäcke gör naturligtvis att stora ytor frigjorts för de övervintrande bestånden. För fyra arter, vigg, knipa, storskrake och salskrake, har utvecklingen av de övervintrande bestånden i nordvästra Europa studerats på internationell basis med utnyttjande av hela materialet från de internationella sjöfågelinventeringarna. För dessa fyra arter har ökning konstaterats i norr, t.ex. Sverige och Finland, medan antalet övervintrare har minskat i den södra delen av övervintringsområdet. Så fanns det exempelvis knappast några övervintrande stora viggflockar i Finland för 10 - 15 år sedan, men numera övervintrar stora flockar i den finska skärgården. Samma utveckling har observerats för de andra tre arterna.

De milda vintrarna sedan slutet av 1980-talet har också lett till att några arter etablerat sig som regelbundna övervintrare i Sverige från att tidigare endast noterats i enstaka exemplar. Detta gäller speciellt för bläsanden, där vi nu har ett övervintrande bestånd av några tusen individer i södra Sverige med centrum i Skånes sydvästhörn. Ökningen har varit kraftig, vid inventeringen 1971 endast sågs tre individer, vid årets midvinterinventering noterade närmare 9000. På samma sätt men i mindre omfattning har kricka, bläsanden och i viss mån stjärtand etablerat sig som regelbundna övervintrare.

När det gäller midvinterindex så är det endast en art, alfågeln, som visar en signifikant nedåtgående långtidstrend. De storskaliga offshoreinventeringarna som genomfördes 1992/93 och 2007-2011 i hela Östersjön visar också på en mycket drastisk nedgång i det totala beståndet av alfågel med kanske upp emot 60 % minskning mellan inventeringarna. För de kustnära lokalerna i Sverige är minskningen kanske inte så stor längs flertalet kuststräckor, men längs den skånska sydkusten där man när räkningarna startade på 1960-talet kunde räkna in ett par tusen alfåglar i januari får man numera vara glad om man ser mer än 100.

Korttidstrenderna för januari är för många arter minskande. Orsaken till det är inte klarlagt, men uppenbart är att de kalla vintrarna 2010 och 2011 bidragit till den negativa utvecklingen. Dessa vintrar har följts av ett antal milda och det återstår att se om de senare kommer att bidra till uppåtgående numerärer.

Även långtidstrenderna för september är övervägande positiva. De bakomliggande faktorerna till detta är inte helt uppenbara och förmodligen ganska komplexa. Det är även här möjligt att klimatförändringar spelar en roll, exempelvis genom att påverka fåglarnas flyttningsvanor på så sätt att antalet rastare i Sverige ökat. För vissa arter, exempelvis sångsvan, snatterand och storskarv, motsvaras ökningen i september av dokumenterade ökning av de häckande bestånden.

Sex arter uppvisar långsiktiga minskningar under september. Lika svårt som det är att ange generella orsaker bakom vissa arters ökning är det att finna orsakerna bakom minskningarna. Men när det gäller ejdern kan det konstateras att minskningen sammanfaller med en allmän minskning av det häckande beståndet i Östersjön. I sammanhanget är det intressant att konstatera att det övervintrande beståndet på västkusten visar en positiv trend både i det långa och korta perspektivet, vilket uppenbarligen inte avspeglar utvecklingen hos det häckande beståndet. Rent allmänt så har det häckande ejderbeståndet på västkusten inte minskat lika drastiskt som Östersjöns ejdrar, där minskningen i Bohuslän först noterats under de senaste åren.

Vinterinventeringar 2004, 2009 och 2015 tyder inte på några större förändringar i det övervintrande beståndet efter västkusten.

De internationella gåsinventeringarna återspeglar i princip utvecklingen i de olika europeiska gåsbestånden eftersom inventeringarna strävar efter att täcka in hela de aktuella totalbestånden. Gässen visar också en i huvudsak positiv utveckling om man undantar fjällgässen som är nästan helt utrotad och taigasädgässen.

Förekomsten av taigasädgåsa i Sverige är av speciell betydelse eftersom en mycket betydande andel av det totala häckningsbeståndet av denna form rastar härunder hösten, dessutom har den ett av sina viktigaste övervintringsområden i landet. Totalt sett ökade den fram till en topp under 1980-talet, varefter en fortskridande minskning började och det totala beståndet beräknas nu till endast 50000 – 60000 individer. Ett problem när det gäller att följa utvecklingen av det rastande beståndet är att man ofta bäst räknar sädgässen när de flyger ut från övernattningsplatserna, vilket gör att det på många lokaler inte är möjligt att skilja ut tundragässen från taigagässen. Under vintern räknas gässen oftast när de födosöker på fälten och då är det lättare att skilja ut tundragässen. I vintras noterades den med några tusen individer främst i nordöstra Skåne.

Övriga gäss har under den period gåsinventeringarna pågått visat en enorm antalsökning både nationellt och internationellt. I början av perioden var det grågässen som stack av med en ökning om ca 10 gånger från inventeringarnas start fram till för några år sedan då det räknades mer än 225000 grågäss i landet i september. De senaste åren har färre grågäss räknats och det ser ut som om det rastande beståndet i Sverige har nått ett tak.

En annan gåsart som ökat markant under den tid inventeringarna pågått är den vitkindade gässen. Fram till för 15 år sedan var den sparsamt förekommande i de svenska inventeringarna även om de rastande och övervintrande bestånden redan då ökade rejält i andra delar av Europa. På senare år har det däremot skett en markant förändring i artens flyttningsvanor och numera rastar bortemot 200000 vitkindade gäss i Sverige under höstarna.

Vad är det då som orsakat denna stora ökning hos flertalet gäss? Här får man nog tänka sig en kombination av flera olika faktorer. I gamla tider jagades dessa arter hårt, vilket medförde att bestånden var på en mycket låg nivå. Så småningom insåg man behovet av att skydda de olika arterna och införde reglering av jakten. Samtidigt skedde stora förändringar i jordbruket som gynnade gäss (och sångsvan). Maskinell skörd av potatis och sockerbetor lämnar massor av näringsrikt spill som är perfekt föda för gäss. Man började också odla mer och mer höstsäd. Omvandlingen av jordbrukslandskapet kom att medföra att gässen numera finner rikligt med föda under hela säsongen.

Gässen svarar naturligtvis också på de mildare vintrarna. När inventeringarna började fanns knappt några grågäss kvar i landet, medan man nu under milda vintrar kan ha kvar en fjärdedel av alla grågäss.

TACK

De internationella sjöfågelinventeringarna och gåsinventeringarna hade inte kunnat genomföras utan de stora insatser som gjorts av alla de fågelräknare som utan ersättning år ut och år in spanat av våra kuster, inlandsvatten och gåslokaler. Ca 300 observatörer medverkade i andfågelinventeringarna. Däremot är det svårt att beräkna antalet deltagare i gås/traninventeringen, då många rapporterade via SVALAN. Samtliga inventerare tackas å det varmaste för sin medverkan i projektet.

De internationella sjöfågelinventeringarna finansieras genom Naturvårdsverkets miljöövervakning, tema landskap. Kustinventeringen 2015 har skett i samarbete med Sveriges Ornitologiska Förening, som erhållit anslag från Naturvårdsverket för en särskilt inventering av storskarv. Gåsinventeringarna stöds med anslag från Svenska Jägarförbundet (Forskningstjugan).

Kontakt adress:

Contact address:

Leif Nilsson, Ekologihuset, S- 223 62 Lund, Sweden

Tel: 046-222 37 09
070-52 55 709

leif.nilsson@biol.lu.se

Fredrik Haas, Ekologihuset, S-223 62 Lund, Sweden
fredrik.haas@biol.lu.se

